

Katja Ihamäki ja Liisa Nuutinen (toim.)

Inkluusio ja turvallisuuutta vahvistava yläkoulu

 Metropolia

Inklusio ja turvallisuutta vahvistava yläkoulu

© Metropolia Ammattikorkeakoulu 2024

Julkaisija: Metropolia Ammattikorkeakoulu

Toimittajat: Katja Ihamäki ja Liisa Nuutinen

Valokuvat ja kuvitukset: Eeva Louhio

Taitto: Eeva Louhio

Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja

TAITO-sarja 138

Helsinki 2024

ISBN 978-952-328-429-6 (pdf)

ISSN 2669-8021 (pdf)

www.metropolia.fi/julkaisut

<https://www.metropolia.fi/en/rdi/rdi-projects/breaking-barriers-project>

Tämä teos on lisensoitu [Creative Commons Nimeä-JaaSamoin 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)
Kansainvälinen -lisenssillä.

Julkaisu on tuotettu osana Supporting Lower Secondary Schools' Subject Teachers in Encountering Students Arriving from Crisis Countries, Breaking Barriers -hanketta. Hankkeen rahoittajana toimi Interreg Central Baltic -ohjelma. Hankkeessa tuettiin kriisimaista tulevien nuorten integroitumista hankkeen kumppaneiden koulujärjestelmiin sekä vahvistettiin aineenopettajien valmiutta kohdata maahanmuuttajaoppilaita ja traumataustaisia nuoria. Hanke toteutui Metropolia Ammattikorkeakoulun ja Ventspilsin kaupungin kouluhallinnon (Latvia) sekä Narvan kielipainotteisen lukion (Viro) yhteistyönä. Hanketta toteutettiin vuoden 2023 maaliskuun ja vuoden 2024 elokuun väliillä.

Sisällys

Lukijalle	4
Dialogisuus, turvallisuus, resilienssi, osallisuus ja sosioemotionaaliset taidot	4
Moniulotteinen inklusio	5
1 Koulu yhteisö innostuksen lähteenä	8
Peruskoulujen monialainen kenttä	9
Haagan peruskoulu	9
Vesalan peruskoulu	11
Yksin Suomeen tulleiden nuorten kokemuksia suomen kielen taidosta peruskoulussa	16
Yksin tulleiden nuorten haasteita	16
Oppilaiden vahvuudet ja voimavarat	17
Kouluvalmentaja välituntien magneettina	19
Kouluvalmentajan tehtävä	21
Kouluvalmentajien kuvausta arjen työstään	22
Monialainen yhteistyö tukee oppilaan koulupolkua	22
2 Opettajat toiveikkuuden ja myönteisen tulevaisuuskuvan luojina	25
Turvallinen oppimisympäristö luodaan yhdessä	27
Turvallisuus, resilienssi ja dialogisuus toimivan yhteisön rakentajina	28
Psykologinen turvallisuus ja luottamus	29
Yhteinen toiminta arjen helpottajana	32
Koulu ja nuoren identiteetin rakentuminen	36
Oppilaiden hyvinvoinnin tukeminen	37
Osallisuus ja sosioemotionaaliset taidot luovat oppimisen perustan	40
Opettajan ja oppilaan yhteispeli	43
Tunneälykyys ja vuorovaikutus	45
Paattinen vuorovaikutus ja toivo	46
Ideoita hyödynnettäväksi koulussa	48
Lähteet	50
Kirjoittajat	54

Lukijalle

Inklusion käyttöönotto on suuri muutos oppilaitoksille, kun lähtökoh-
tana on kaikkien oppilaiden mahdollisuus osallistua tavalliseen luok-
kahuonetyöskentelyyn. Inklusio yhdistettiin koulutukseen Unescon
Salamancan julistuksessa vuonna 1994. Sen allekirjoitti 92 valtiota, jo-
ten se on kansainvälisesti tunnustettu ja hyväksytty lähtökohta koulus-
sa. Inklusiossa kaikki oppilaat kuuluvat samaan oppimisympäristöön,
ja heillä on oikeus osallistua yhteiseen opetukseen yhteisessä luokas-
sa ja saada tarvitsemansa tukitoimet. Inklusiossa on kyse kokonais-
valtaisesti koulun toimintakulttuuriin kohdistuvista muutoksista. (The
Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs
Education 1994; Vitikka, Eskelinen & Kuukka 2021.)

Inklusion soveltaminen oppilaitokseen ei ole kuitenkaan suoravii-
vainen prosessi. Se vaatii tuekseen koko monialaisen koulu yhteisön.
Yläkoulussa oppilaan tuen tarpeen arviointiin tarvitaan pedagogisen
osaamisen ja arvioinnin ohella usein myös moniammatillisen oppi-
lashuollon toimia. Niiden avulla tuetaan koulutyön sujumista ja nuor-
ten pärjäämistä vertaisryhmissään niin luokassa kuin sen ulkopuolella.
Ryhmän jäsenyyden tarkoituksena on luoda turvallisuuden tunnetta ja
osallisuutta. (Alajoki 2021, 18–19.)

Tämän julkaisun artikkelit ovat lähtöisin *Improving the role and ap-
proaches of the Support system and improving its availability in educa-
tional institutions, Breaking Barriers* -projektista, joka kuuluu Euroopan
unionin Interreg Central Baltic -ohjelman (2023–2024) laajempaan ke-
hittämiskokonaisuuteen. Kumppaneina projektissa olivat Metropolia
Ammattikorkeakoulu, Haagan ja Vesalan peruskoulut Helsingistä, kou-
luhallinto Ventspielsistä Latviasta sekä lukio Narvasta Virossa. Yhteinen
ajatus inklusion merkityksestä toi toimijat yhteen, ja näin muodos-
tui hankkeen yhteinen tavoite. Suomessa projektin tarkoituksena oli
tukea erityisesti aineenopettajia kohtaamaan oppilaita, joilla on maa-
hanmuuttajatausta sekä erityistuen tarpeita. (Ihamäki & Lassila 2023.)
Projektin edetessä huomattiin tulosten vahvistavan koko koulu yhteisön
osaamista ja hyvinvointia.

Dialogisuus, turvallisuus, resilienssi, osallisuus ja sosioemotionaaliset taidot

Julkaisumme jakautuu sisällöllisesti kahteen osaan. Ensimmäisessä
osiossa esitellään oppilaitoksia ja moniammatillista työyhteis-
sää kouluvalmentajan näkökulmasta sekä yksin tulleiden maahan-
muuttajien kokemuksia koulusta. Toinen osa puolestaan kuvailee

kehittämisehdotuksia, joita saatiin koulusta niin opettajilta kuin oppilailta. Esittelemme myös tutkimuksia, joissa on tarkasteltu, miten opetusta ja oppimista voidaan entisestään parantaa.

Julkaisun tarkoituksena on jakaa monipuolisia koulutuksen kentältä saatuja kokemuksia ja luoda silmäys alueen tutkimukseen. Tietoperusta koostuu turvallisesta ja joustavasta oppimisympäristöstä sekä hyvästä kohtaamisesta. Julkaisun ensimmäisessä osassa erityisluokanopettajat Paula Lehtinen ja Johanna Maaluoto kertovat Haagan ja Vesalan yläkouluista. Molemmissa oppilaitoksissa on harjoitettu inklusiota ansiokkaasti ja sitä kehitetään edelleen. Katja Ihamäki, Eija Raatikainen, Alpo Kivijärvi ja Maria Rouvali puolestaan tarkastelevat kouluvalmentajan työtä, joka vahvistaa koulu yhteisön ja oppilaiden monialaista tukiverkostoa. Heikki Simonen perehtyy yksin tulleiden maahanmuuttajien kokemuksiin suomen kielen käytöstä ja siitä, jos sitä ei osaa riittävästi.

Julkaisun toisessa osassa Katja Ihamäki ja Liisa Nuutinen kuvaavat yläkoulun oppilaiden ja opettajien vahvuuksia ja kertovat oppilaiden ja opettajien esittelemiä kehittämisehdotuksia. Ehdotusten perusteella artikkeleihin on valikoitunut aiheita ja tavoitteita, joista keskeisiä ovat dialogisuus, turvallisuus, resilienssi, osallisuus ja sosioemotionaaliset taidot. Artikkeleissa esitellään erilaisia käytännön harjoituksia, joilla näitä tavoitteita tuetaan. Harjoituksilla on tieteellinen perusta, ja lähteisiin perehtymällä saa lisätietoa kustakin toiminnasta. Julkaisun kuvituksessa on tuotu tiivistetysti esille oppilaiden ja opettajien kehittämisehdotuksia.

Kaiken kaikkiaan artikkeleiden näkökulmat avaavat moninaista koulu yhteisöä sen vahvuuksia ja kehittämistarpeita. Oppilaitokset ovat oppivia organisaatioita, ja hyvää kehitystä voi tapahtua vain turvallisessa ympäristössä, jossa kaikki kokevat arvostusta ja osallisuutta.

Moniulotteinen inklusio

Koulut kehittävät käytänteitä ja toimintakulttuuriaan osana yhteiskunnan jatkuvaa muutosta. Inklusiivisessa tai sitä kohti kulkevassa yleisopetuksen luokassa opiskelee heterogeeninen oppilasjoukko useassa eri kokoonpanossa tai ryhmässä. Muutokseen ja ryhmien vaihtuviin nuoriin on osin totuttu niin oppilaiden kuin opettajienkin keskuudessa. Silti uuden oppilaan tai opettajan tulo ryhmään tai luokkaan vaatii ponnistuksia ja resursseja, jotta ryhmä saadaan toimimaan ja oppiminen mahdollistuu. (Alajoki 2021, 51.)

Esimerkiksi Helsingin peruskouluissa pyritään vähentämään oppilaiden eriytymistä vahvoilla tukitoimilla, jotka liittyvät nuorten tarpeisiin. Kouluja tuetaan eri tavoin ja niiden rahoituksessa on alueellista vaihtelua, sillä osa oppilaitoksista saa positiivisen diskriminaation rahaa (PD-rahaa). Siinä taloudellinen panostus määräytyy alueella asuvien sosioekonomisen aseman mukaan ja mahdollistaa esimerkiksi monien aikuisten osallistumisen koulun arkeen. Joissakin Itä-Helsingin oppilaitoksissa aikuisten määrä on moninkertainen verrattuna jonkin

toisen alueen kouluun. (Positiivisen diskriminaation 2021.) Kuitenkin painotetun opetuksen kouluihin tulee oppilailta hyvin laajalta alueelta. Silti joidenkin koulujen resurssit määrittyvät lähiympäristön mukaan, vaikka oppilaita tulisi heikolta sosioekonomiselta alueelta.

Suomalaista kaikille yhteisen koulun rakentumista voidaan kuvata vaiheittaisen kehityksen mallina, joka on laajentunut vahvempaa tukea tarvitsevien oppilaiden fyysisen ja toiminnallisen integroitumisen kautta psykologiseksi ja sosiaaliseksi yhdessä toimimiseksi ja opiskeluksi (Jahnukainen 2015, 62). Jotta oppilaiden inklusio mahdollistuu käytännössä, siinä tarvitaan oppilaiden, opettajien ja oppilashuollon työntekijöiden sekä tutkijoiden osallistamista jatkuvaan kehittämiseen.

Kasvihuone rauhoittaa, siellä on luovaa kirjoittamista. Oppilaat haluavat sinne näkymän, kun ruokailevat.

Kasveja & eläimiä kouluun! Ollaan ylpeitä kasvarista!

Leirikoulut vahvistavat yhteisöllisyyttä.

Oppilaat ovat päävastuussa eläinten ja kasvien hoidosta. Se vahvistaa pitkäjänteisyyttä ja monialaista oppimista.

Lähteet

- Alajoki, Jaana 2021. "Miks tää systeemi ei toimi?" Etnografia inklusiota kohti kulkevasta yläkoulusta. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Ihamäki, Katja & Lassila, Jasmi 2023. Aineenopettajat kohtaavat kriisimaista tulevia maahanmuuttajataustaisia oppilaita yläkoulussa. Metropolia Ammattikorkeakoulun Tikissä-blogi 9.12.2023.
<https://blogit.metropolia.fi/tikissa/2023/09/12/aineenopettajat-kohtaavat-kriisimaista-tulevia-maahanmuuttajataustaisia-oppilaita-ylakoulussa/>
- Jahnukainen, Markku 2015. Inclusion, integration, or what? A comparative study of the school principals' perceptions of inclusive and special education in Finland and in Alberta, Canada. *Disability & Society* 30 (1), 59–72. <https://doi.org/10.1080/09687599.2014.982788>
- Positiivisen diskriminaation määrärahojen vaikutukset peruskouluissa 2021. Arviointimuistio. <https://www.arviointikertomus.fi/sites/default/files/pdf/article-memo/2021/Arviointimuistio%20Positiivisen%20diskriminaation%20määrärahojen%20vaikutukset%20.pdf>
- The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education 1994. UNESCO.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427>
- Vitikka, Erja & Eskelinen, Mervi & Kuukka, Katri 2021. Oikeus oppia: Oppimisen tuen, lapsen tuen ja inklusion edistämistoiminta varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 31. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

1 Kouluuyhteisö innostuksen lähteenä

Tämän osan artikkelien tarkoituksena on kertoa yläkouluista ja niiden monimuotoisesta toiminnasta. Tarkemmin paneudutaan kahteen helsinkiläiseen yläkouluun. Teksteissä avataan myös kouluvalmentajan monipuolista työtä sekä maahanmuuttajaoppilaiden näkökulmaa, kun suomen kieltä vielä opiskellaan.

Oppilaitokset ovat aikuisten ja lähes kaikkien nuorten kohtaamispaikkoja. Rakentava vuorovaikutus ja turvallinen ympäristö luovat pohjaa oppimiselle ja hyvinvoinnille. Peruskoulut ovat moninaisia, ja niiden toiminta kehittyy vastaamaan oppilaiden ja yhteiskunnan tarpeita. Oppilaiden osallistaminen ja heidän äänensä kuuleminen tulee huomioida koulun kehittämisessä. Myös oppilaitoksen aikuisten osallisuus ja heidän tarpeensa ja kehittämisideansa ovat merkittäviä panostuksia hyvien toimintojen ylläpidossa ja muutostyössä.

Paula Lehtinen ja Johanna Maaluoto

Peruskoulujen monialainen kenttä

Breaking Barriers -projektin kehittämiskohteena oli kaksi peruskoulua. Haagan peruskoulu sijaitsee Länsi-Helsingissä ja Vesalan peruskoulu Itä-Helsingissä. Vaikka koulut ovat erilaisia, pyritään niissä oppilaiden turvalliseen, tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen kohtaamiseen. Molemmat koulut ovat sitoutuneet luomaan kannustavan oppimisympäristön, jossa jokainen oppilas voi kasvaa ja kehittyä parhaalla mahdollisella tavalla.

Molemmat koulut tarjoavat oppilaille vahvan akateemisen perustan ja mahdollisuuden kehittää taitojaan ja lahjakkuuksiaan monipuolisesti. Kouluissa innostetaan oppilaita olemaan aktiivisia oppijoita, jotka ovat valmiita tarttumaan haasteisiin ja etsimään uusia mahdollisuuksia oppimiseen.

Haagan peruskoulu

Haagan peruskoulussa Länsi-Helsingissä tarjotaan opetusta vuosiluokille 1–9. Koulussa on oppilaita noin 800 ja liikunnan painotettua opetusta vuosiluokilla 3–9. Oppilaistamme 75 on tehostetussa tuessa ja 50 erityisessä tuessa.

Koulu toimii kahdessa eri rakennuksessa. Vuosiluokat 1–5 opiskelevat Isonnevantien koulurakennuksessa ja vuosiluokat 6–9 Vanha vierotien koulurakennuksessa. Haagan peruskoulussa on 128 vieraskielistä oppilasta luokilla 1–9. Tämä sisältää valmistavan luokkien oppilaat. Oppilaat tulevat Virosta, Unkarista, Kiinasta, Venäjältä, Somaliasta, Irakista, Vietnamista, Nepalista, Turkista, Kreikasta, Albaniasta, Ghanasta, Filippiineiltä, Bangladeshista, Yhdysvalloista, Ukrainasta, Nigeriasta, Etelä-Afrikasta, Serbiasta, Afganistanista, Brasiliasta, Italiasta, Pakistanista ja Ruandasta.

Liikuntapainotus

Haagan peruskoulu on liikuntapainotteinen koulu. Liikuntapainotukseen voi hakea ensimmäisen kerran 3. luokalle ja uudelleen yläkouluun, 7. luokalle. Liikuntapainotuksen oppilailla on mahdollisuus rytmittää omaa koulunkäyntiä liikuntaharrastuksensa puitteissa eli esimerkiksi käydä päivällä harjoituksissa. Opettajan kanssa sovitaan henkilökohtaisesti, miten opinnot etenevät harjoituspoissaolojen aikana.

Malu-painotus

Haagan peruskoulussa on myös matemaattis-luonnontieteellinen painotus, johon voi hakea ensimmäisen kerran 3. luokalle ja toisen kerran yläkouluun 7. luokalle. Oppilailla on kaksi tuntia viikossa matemaattis-luonnontieteellisiä opintoja.

Erityisluokat

Haagan peruskoulussa on kaksi erityisluokkaa niille oppilaille, jotka tarvitsevat erityistä tukea pienessä ryhmässä. Yhdellä luokalla on kymmenen oppilasta, eli yhteensä meillä on 20 erityisen tuen oppilasta erityisluokassa. Erityisluokkaa opettaa erityisluokanopettaja, ja kahdella luokalla on myös yksi koulunkäynnin ohjaaja. Koulunkäynnin ohjaaja toimii opettajan apuna ja auttaa oppilaita itsenäistymään ja kasvamaan toimivaksi yhteiskunnan jäseneksi.

Valmistava opetus

Suomeen tullessaan jokainen lapsi ja nuori on oikeutettu saamaan valmistavaa opetusta. Valmistava opetus kestää vuoden. Tuona aikana oppilas harjoittelee suomen kieltä ja tutustuu Suomen kulttuuriin ja yhteiskuntaan muun muassa retkien avulla. Jokaiselle oppilaalle tehdään henkilökohtainen suunnitelma, miten hänen opintonsa tuon vuoden aikana etenevät.

Haagan peruskoulussa on kaksi valmistavaa luokkaa, joissa on yhteensä 24 oppilasta ja kaksi opettajaa. Valmistavan opetuksen loputtua oppilas siirtyy yleisopetukseen omaan lähikouluun ja seuraa yleistä opetussuunnitelmaa muiden oppilaiden mukana.

Joustavan perusopetuksen luokat

Haagan peruskoulussa on myös kaksi joustavan perusopetuksen luokkaa eli jopo-luokkaa (20 oppilasta) niille oppilaille, jotka suorittavat peruskoulun opintoja luokkatilassa ja työharjoitteluissa. Jopo-luokkia opettavat erityisluokanopettajat ja luokilla on myös sosiaalityöntekijä, joka auttaa oppilaita heidän kasvussaan, itsenäistymisessään ja työpäivän haisuissaan.

Koulunkäynnin ohjaajat

Koulunkäynnin ohjaajia Haagan peruskoulussa on yhteensä kuusi, joista viisi toimii alakoulussa ja yksi yläkoulussa kahden erityisluokan avustajana. Koulunkäynnin ohjaajat tukevat kaikkia oppilaita, mutta erityisesti he ovat varmistamassa tehostetun tuen ja erityisen tuen oppilaiden sujuvan inklusion yleisopetuksen ryhmiin. Koulussa kaikki erityisen ja tehostetun tuen oppilaat käyvät myös yleisopetuksen ryhmässä muun muassa valinnaisaineissa, esimerkiksi kuvataiteissa ja käsitöissä. Koulunkäynnin ohjaaja on oppilaan rinnalla tuolla yleisopetuksen ryhmässä ja varmistaa, että oppilas saa henkilökohtaista tukea sitä tarvitessaan.

Yhteisöllinen oppilashuolto

Koulussa toimii yhteisöllisen oppilashuollon ryhmä, jonka tehtävänä on huolehtia, että oppilaat voivat hyvin niin fyysisesti kuin henkisesti. Työryhmässä on kaksi terveydenhoitajaa, koulukuraattori, koulupsykologi, kaksi opinto-ohjaajaa ja laaja-alaiset erityisopettajat. Ryhmä kokoontuu viikoittain käymään yksitellen koulumme luokkien tilanteita läpi yhdessä luokanopettajan tai luokanvalvojan kanssa. Työryhmä tarjoaa opettajille apua myös akuuteissa oppilastilanteissa.

Paula Lehtinen

[Lisää tietoa Haagan peruskoulusta](#)

Vesalan peruskoulu

Vesalan peruskoulu on Itä-Helsingissä sijaitseva yhtenäinen peruskoulu, jossa opiskelee noin 980 oppilasta. Koulussa on vuosiluokat 1–9. Vesalan peruskoulu on hyvin monikulttuurinen koulu, jossa puhutaan yli 30:tä eri kieltä ja oppilaista 52 % on maahanmuuttajataustaisia. Koulussa työskentelee noin sata aikuista: opettajia, koulunkäynninohjaajia, monikielisiä ohjaajia, kaksi kouluvalmentajaa, kaksi koulunuo-
risotyöntekijää, kaksi koulukuraattoria ja kaksi terveydenhoitajaa. Koulun henkilökunta on myös monikulttuurista.

Koulun alueen sosioekonominen taso on Helsingin tasoa keskimääräistä alhaisempi, vaikka kansainvälisesti verrattuna Helsingillä on hyvä tilanne maantieteellisen segregaaation suhteen. Työttömyys, huoltajien matala koulutus- ja tulotaso sekä vieraskielisten asukkaiden suhteellinen määrä on isompi kuin keskimäärin Helsingissä. Vieraskielisten asukkaiden määrä myös lisääntyy nopeammin Itä-Helsingissä kuin muualla kaupungissa, ja muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien osuus on yli kolmasosa asukkaista.

Kielitietoinen opetus ja Taitavasti tulevaisuuteen -opettaja

Koska monet huoltajat ovat vieraskielisiä, rehtori tekee joka kuukauden alussa suomeksi ja englanniksi tiedotteen huoltajille ajankohtaisilta tapahtumista ja tärkeistä päivämääristä. Koulun jokapäiväisestä elämästä ja ajankohtaisista tapahtumista on myös tietoa koulun internetsivuilta ja sosiaalisessa mediassa.

Kielitietoisella opettamisella on suuri merkitys koulussa, jossa puhutaan monia eri kieliä ja oppilaat tulevat erilaisista kulttuuritaustoista. Vesalan peruskoulun opettajilla on pitkä kokemus opettaa samassa luokassa oppilaita, joilla on erilaisia tuen tarpeita. Kielitietoisuutta edistetään muun muassa tekemällä oppilaiden omilla kielillä sanalistoja, kääntämällä käsitteitä eri kielille ja käyttämällä kuvatukea.

Vesalan peruskoulu on mukana Opetushallituksen Taitavasti tulevaisuuteen -ohjelmassa. Vesalan peruskoulussa on TaTu-opettaja tukemassa äskettäin maahan tulleiden yläkouluikäisten oppilaiden kielitaitoa, perustaitoja sekä opiskelu- ja koulunkäyntivalmiuksia. Taitavasti tulevaisuuteen -ohjelmalla varmistetaan lisäksi oppilaiden sujuvat siirtymät toiselle asteelle ja valmistavasta opetuksesta yleisopetukseen. Ohjelman tarkoituksena on myös lisätä aineenopettajien valmiuksia ja välineitä tukea ja opettaa valmistavasta opetuksesta yleisopetukseen siirtyviä oppilaita.

Erityisopetus ja valmistava opetus

Vesalan peruskoulussa on yhdeksän alueellista erityisluokkaa, kaksi valmistavaa luokkaa äskettäin maahan muuttaneille oppilaille, kymmenen laaja-alaista erityisopettajaa yleisopetuksen oppilaille sekä kymmenen koulunkäynninohjaajaa. Vesalassa on 222 erityisen tuen oppilasta, 164 tehostetun tuen oppilasta ja valmistavilla luokilla 24 oppilasta. Valmistavien luokkien oppilaat integroidaan mahdollisimman pian koulun aloittamisen jälkeen suomenkielisiin yleisopetuksen opetusryhmiin. Integraatio aloitetaan taito- ja taideaineilla. Erityisen tuen oppilasta noin 90 opiskelee erityisluokissa ja loput integroituneina yleisopetuksen luokissa. Jokaisella vuosiluokkatasolla on oma laaja-alainen erityisopettaja tukemassa etenkin erityisen ja tehostetun tuen oppilaita. Erityisluokkien oppilaiden integroinnin ja muun toiminnan tueksi on sovittu laaja-alaisen erityisopettajien ja erityisluokanopettajien parityöskentelyä.

Ote-opetus

Vesalan peruskoulu on yksi Ote-opettajien pääkouluista. Ote-opetus on erityinen opetusjärjestely yläkoulun oppilaille, joilla on haasteita saada suoritettua peruskoulu loppuun. Ote-opetuksessa erityisopettaja ja sosiaaliohjaaja toimivat työparina tukeakseen oppilaita, joiden koulunkäyntiä hankaloittavat runsaat poissaolot tai koulunkäynti on kokonaan keskeytynyt. Ote-opetuksen oppilaille on lastensuojelun tai perhesosiaalityön asiakkuus. Ote-opetuksessa oppilas säilyy oman koulun oppilaana. Ote-opetus on korkeintaan lukuvuoden kestävä väliaikainen opiskelumuoto, jonka tarkoituksena on integroida oppilas takaisin omaan opetusryhmään.

Yhteispeli

Vesalan peruskoulussa on käytössä Yhteispeli-menetelmä oppilaiden tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamiseksi. Menetelmä sisältää johdonmukaisia ja käytännönläheisiä työtapoja opettajille ja rehtoreille lasten kehityksen tukemiseksi. Yhteispelin avulla voi käyttää konkreettisia työskentelytapoja koko kouluyhteisön hyvinvoinnin tueksi. Vesalan peruskoulussa lukuvuosi on jaettu viiteen hyvinvointiteemaan, joita ovat elo-syyskuussa yhteisö, loka-marraskuussa tunteet,

joulu–tammikuussa media, helmi–maaliskuussa arki ja huhti–touku-
kuussa tulevaisuus.

TEPPO-valinnaisaine

Yläkoulun oppilailla on mahdollista opiskella TEPPO-valinnaisaineen avulla työelämäpainotteisesti. Opintoissa vuorottelevat työssäop-
pimisjaksot työpaikoilla sekä opetus koululla. Koululla on työelämä-
ohjaaja, joka opettaa valinnaisaineen ja auttaa TEPPO-oppilaita heil-
le sopivien työpaikkojen etsimisessä. Opetussuunnitelmaan kuuluu
olennaisesti myös työelämätaitojen lisääminen, joten oppilas suorit-
taa myös työpaikalla koulun tavallista opetussuunnitelmaa. Tavoitteena
on tukea nuorten itsetuntemusta ja omien vahvuuksien tunnistamista,
motivaatiota, vastuunkantoa ja toimijuutta sekä päätöksentekotaitoja ja
ajankäytön hallintaa. Tarkoituksena on tutustua vuoden aikana eri am-
matteihin oppilaiden omien kiinnostusten ja vahvuuksien mukaisesti.

Tukioppilastoiminta ja oppilaiden osallisuus

Vesalan peruskoulussa on tukioppilastoimintaa 7-luokkalaisille kouluun
sopeutumisen ja yhteisten tapahtumien järjestämiseksi. Tukioppilaina
toimivat osa koulun 9.-luokkalaisista oppilaista ja toimintaa ohjaavat
opettaja, kouluvalmentajat ja koulunuorisotyöntekijät.

Oppilaat saavat osallistua koulun toiminnan suunnitteluun muun
muassa oppilaskunnan hallituksen toiminnan avulla. Oppilaat äänes-
tävät keskuudestaan joka luokalta oppilaskunnan hallituksen, joka ko-
koontuu kehittämään muun muassa koulun toimintaa, oppilaiden hy-
vinvointia ja erilaisia tapahtumia.

Luonto ja tiede -painotettu opetus ja suomi–englanti-painotettu opetus

Vesalan peruskoulussa on yläluokilla luonto ja tiede -painotusopetusta
sekä ensimmäisestä vuosiluokasta ja seitsemännestä luokasta eteen-
päin suomi–englanti-painotusopetusta. Luonto ja tiede -painotukseen
liittyy kiinteästi Kasvari, joka on suurin koulukasvihuone Euroopassa.
Kasvarilla on lähes 40 erilaista eläinlajia, kuten liskoja, lintuja, kane-
ja, hamstereita, gerbiilejä, käärmeitä, kilpikonnia ja selkärangattomia
eläimiä. Oppilailla on tärkeä rooli Kasvarilla, sillä eläintenhoitokurssin
käytyään oppilaat saavat omia hoitoeläimiä, joiden hoidosta he vas-
taavat. Jotkut oppilaat pitävät myös eläintenhoitokerhoja nuoremmil-
le oppilaille.

Luonto ja tiede -opetukseen liittyy läheisesti myös Vesalan yläkou-
lulaisten retkikerho, joka on järjestänyt vuodesta 2015 lähtien lukuvuo-
den aikana neljä kahden yön telttaretkeä. Telttarekillä on suuri merkitys
myös oppilaiden koulutyöhön, koska he oppivat muun muassa arkielä-
män taitoja, yhteistyötaitoja, itsetuntemusta sekä vastuunottoa itses-
tä ja muista. Telttarekillä tehdään yhteisiä harjoituksia ja pelejä, joil-
la vahvistetaan sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja. Telttarekitoiminnan

Haagan peruskoulu on Länsi-Helsingissä.

Vesalan peruskoulu on Itä-Helsingissä.

tarkoituksena on myös nuorten luontosuhteen vahvistaminen ja maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kotouttaminen.

Kerhotoiminta

Vesalan peruskoulussa järjestetään oppilaille maksuttomia harrastuksia ja kerhoja sekä harrastamisen Suomen mallin kautta että koulun kerhotoimintana. Alakoululaisille tarkoitettuja kerhoja ovat kuvataide-, uinti-, liikunta-, luonto- ja kokkailukerho, kuoro, pallopelit, koripallo, parkour sekä breakdance. Yläkoululaisille on koripalloa, pingistä, bändi, ohjelmointia ja elektroniikkakerho. Koulupäivän aikana pitkillä välitunneilla kouluvalmentajat järjestävät liikuntasalissa toimintaa.

Johanna Maaluoto

Lisää tietoa Vesalan peruskoulusta: <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/vesalan-peruskoulu>

Heikki Simonen

Yksin Suomeen tulleiden nuorten kokemuksia suomen kielen taidosta peruskoulussa

Yhä useampi ihminen joutuu jättämään kotimaansa ja hakemaan turvaa toisista maista. Arvioiden mukaan vuonna 2020 maailmassa oli pakolaisia ja turvapaikanhakijoita 30,5 miljoonaa (World Migration Report 2022, 45). Tässä artikkelissa käsitellään Suomeen yksin turvapaikanhakijoina tulleiden nuorten kokemuksia suomalaisesta yläkoulusta. Artikkelin perustuu sosiaalialan tutkinto-ohjelman opinnäytetyöhön (Heikkinen 2023).

Turvapaikanhakija tarkoittaa ulkomaalaista henkilöä, joka hakee oleskelulupaa ja suojelua toisesta valtiosta (Turvapaikanhakijat ja pakolaiset). Yksin tulleilla nuorilla tarkoitetaan turvapaikkaa hakeneita ja sen saaneita alaikäisiä, jotka ovat saapuneet Suomeen ilman huoltajiaan. Vuonna 2023 Suomesta haki turvapaikkaa 348 yksin tullutta alaikäistä. Suurimmillaan määrät ovat olleet vuonna 2015, jolloin Suomeen tuli yksin 3014 nuorta. (Maahanmuuttoviraston tilastot 2024.)

Yksin tulleiden nuorten haasteita

Koulunkäynti on yksin tulleille nuorille tärkeää monesta syystä. Koulussa opiskelu voi tarjota heille nykyhetken kuulumisen ja merkityksellisyyden kokemuksia. Koulutus myös antaa nuorelle jotain pysyvää, mitä ei voi häneltä viedä pois, vaikka elämäntilanne tulevaisuudessa muuttuisikin. (Kaukko 2015, 83–84.) Suomen kielen oppimisella on suuri vaikutus nuoren oppimiselle ja hyvinvoinnille koulussa valmistuvan opetuksen jälkeen. Yleisopetuksessa suomi on nuorelle paitsi opiskeltava kieli myös oppimisen väline. (Kyttälä, Sinkkonen & Ylinampa 2013, 15.) Yläkoulussa oppiaineiden sisällöt saattavat olla kielellisesti haastavia ja koulujärjestelmä sekä aineiden oppimäärät voivat poiketa paljon muista maista (Kyttälä ym. 2013, 16).

Yksin tulleet nuoret kokevat kielen oppimisen suureksi haasteeksi koulutaipaleellaan. Heikoksi koettu kielitaito määrittää nuorten mielessä koko peruskouluajan, ja se vaikuttaa moniin asioihin koulunkäynnissä. Puutteet kielitaidossa voidaan kokea jopa häpeälliseksi asiaksi.

Olen oppinut vähän suomea mut silti se oli tosi vaikee ymmärtää mistä ne, mistä kaikki luokkalaiset puhuu ja sit mistä opettaja puhuu - - Esimerkki jos joku sanoo sulle et niinku laita ovee kiinni ja sä et ymmärrä ja se on mun mielestä tosi noloo ja sitten joo, se on oikeesti vaikee.

Kielitaidolla on vaikutusta myös sosiaalisten suhteiden muodostamiseen. Heikoksi koettu kielitaito voi saada nuoren vetäytymään syrjään, vaikka se ei normaalisti olisi itselle tyypillinen tapa toimia. Nuoret kokevat joutuvansa olemaan itse aina aloitteellisia, jos he haluavat keskustella suomalaisten oppilaiden kanssa.

Ryhmätöiden tekeminenkään ei ole mutkatonta.

- - joku ryhmätö, mä voisin arvata et niinkun muut luokkalaiset ei halunnut niinku tehdä mun ja kavereitten... mun kaverin kanssa ryhmätöitä koska me ei osannut, mä en osannut ja sit mun kaveri, se ei sekään osannut mitään tehdä ryhmätö, ryhmätöitä. Ja sit joo, se vaikutti et niinku kaikki halus tehdä muiden kanssa ja sit ne ei halunnu tehdä meidän kanssa.

Suomea toisena kielenä opiskelevien oppilaiden suomen kielen taito voi ulospäin vaikuttaa olevan korkealla tasolla, mutta heillä voi silti olla vaikeuksia ymmärtää monimutkaisia tekstejä. Siksi tulisi kiinnittää huomiota esimerkiksi koekysymysten selkokielisyyteen.

Oppilaiden vahvuudet ja voimavarat

Turvapaikanhakijataustaiset nuoret ovat vahvoja toimijoita, joilla on positiivisia voimavaroja selvittää kotoutumisen haasteista (Correa-Velez ym. 2010: 1406). Nuorten positiiviset muistot peruskoulusta liittyvät vahvasti hyviin kokemuksiin opettajien kanssa. Erityisesti luokanvalvojien rooli tärkeinä aikuisina nuorten elämässä korostuu.

Mä kerroin sille [luokanvalvojalle] kaikkee mist tuntu, ku se oli sillee niin ihana ope ku se joka kerta ku se näkee mua, niin se kysy mult miten sul menee tänään, et mitä kuuluu ja tälle. Jos se näkee mua et mä näytän väsyneelt se kysyy mult et mikä sul on, niin se oli helppoo puhuu sille kaikkesta, ku se kuunteli aina. Ja jos on jotain ongelmaa niin se aina auttoi, se oli niin ihana ope.

Yksin tulleet nuoret toivoivat, että opettaja on tietoinen heidän tilanteestaan ja kiinnittää erityistä huomiota siihen, että nuori ymmärtää annettuja ohjeistuksia ja pysyy muun ryhmän mukana. Opettajien toivotaan olevan rentoja ja tekevän tunnit hauskoiksi. Vastavuoroiset kohtaamiset luokkakavereiden kanssa mainitaan positiivisena asiana koulussa. Maahanmuuttajataustaisille nuorille suhteet valtaväestöön kuuluviin ikäisiin ovatkin ratkaisevan tärkeitä kotoutumisen ja kuulumi- sen tunteen kannalta (Correa-Velez ym. 2010, 1406). Heikoksi koettu kielitaito erottaa nuoria muista oppilaista, tekee riippuvaiseksi avusta ja vaikuttaa nuoren minäkuvaan. Haasteiden vastavoimana toimivat opettajat ja luokkakaverit, jotka aidosti näkevät yksin tulleet nuoret ja osoittavat kiinnostusta juuri heidän asioihinsa.

Nuoria voi tukea myös toimijuuden tunnetta vahvistamalla. Toimijuuden tunne on erityisen tärkeä yksin tulleille nuorille, joiden mahdollisuudet vaikuttaa omiin asioihin ovat rajalliset (Björklund 2014, 59; Castaneda ym. 2018, 79). Kielen osaaminen nivoutuu moniin asioihin nuoren elämässä, sillä se määrittää koulussa pärjäämistä, kaverisuhteita ja nuoren käsitystä itsestään. Henkilökohtainen, tilanteeseen sopiva tuki lisää jokaisen hyvinvointia. On tärkeää luoda tunne siitä, että kaikista huolehditaan.

Lähteet

- Castaneda, Anu & Mäki-Opas, Johanna & Jokela, Satu & Kivi, Nina & Lähteenmäki, Minna & Miettinen, Tanja & Nieminen, Satu & Santalahti, Päivi & PALOMA-asiantuntijaryhmä 2018. Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa. PALOMA-käsikirja. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-100-3>
- Correa-Velez, Ignacio & Gifford, Sandra M. & Barnett, Adrian G. 2010. Longing to belong: Social inclusion and wellbeing among youth with refugee backgrounds in the first three years in Melbourne, Australia. *Social Science & Medicine* 71 (8), 1399–1408.
- Simonen, Heikki 2023. Yksin turvapaikanhakijoina Suomeen tulleiden nuorten kokemuksia yläkoulusta. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2023110728751>
- Kaukko, Mervi 2015. Participation in and beyond liminalities. Action research with un-accompanied asylum-seeking girls. Väitöskirja. Oulun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:9789526209890>
- Maahanmuuttoviraston tilastot 2024. Turvapaikkahakemukset. Yksintullut alaikäinen. Helsinki: Maahanmuuttovirasto. <https://tilastot.migri.fi/index.html#applicati-ons/23330/49/14?start=624&end=635>
- Turvapaikanhakijat ja pakolaiset. Vastuualueet. Maahanmuutto. Helsinki: Sisäministeriö. <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>
- World Migration Report 2022. Geneve: International Organization for Migration (IOM). <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>

Katja Ihamäki, Eija Raatikainen,
Alpo Kivijärvi ja Maria Rouvali

Kouluvalmentaja välituntien magneettina

Osalla oppilaista on suuri tarve aikuisten kanssa käytävälle keskustelulle ja tuelle. Koulussa toimii työntekijöitä uusilla nimikkeillä – löytyy kouluvalmentajia, koulunkäynnin- ja liikunnanohjaajia, nuorisotyöntekijöitä, tulkkeja ja vapaaehtoisina koulumummoja ja -vaareja. Vuosia oppilaitoksissa on työskennellyt myös kasvatus- tai kouluohjaajia, joiden nimike on vaihdellut eri oppilaitoksissa. Kaikilla toimijoilla on tärkeää tehtävä, kun rakennetaan hyvää ja turvallista kouluyhteisöä.

Nuorten hyvinvointi ja opiskelu eivät toteudu itsestään tai tyhjiössä, vaan niihin tarvitaan monialaista yhteistyötä. Oppilaiden haasteet ovat moninaisia. Esimerkiksi nuorten mielenterveyshäiriöt, poissaolot, opiskelu- sekä arjenhallinnan ongelmat ovat lisääntyneet. (Katsaus nuorten hyvinvointiin 2023.)

Koulun tehtävänä on opetuksen ja oppimisen mahdollistamisen, mutta myös kaikkien oppilaiden myönteinen huomioiminen. Oppilaitos on osallistavaa kansalaisuutta kasvattava instituutio, jossa dialogisuuden vahvistamisella on merkittävä asema. Kuitenkin kasvattajalla on vastuullinen asema, sillä hänen työnsä perustuu ammattietiikkaan ja perusopetuslakiin sekä opetussuunnitelmaan. Lisäksi kasvattajan työ perustuu tasa-arvolakiin (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986) ja yhdenvertaisuuslakiin (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014). Perusopetuslain mukaan opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja (Perusopetuslaki 628/1998). Oppilaat hyötyvät siitä, että koulussa on monia aikuisia erilaisissa tehtävissä ja rooleissa.

Oppilaitoksissa dialogi vahvistaa yhteisymmärrystä, tietoa, toisten arvostamista ja ryhmän yhteenkuuluvuutta. Koulun aikuisten ja oppilaiden väliset dialogit ovat joko avoimia, tai niillä voi olla tietty päämäärä. Joka tapauksessa on tavoiteltavaa kuljettaa asiaa eteenpäin, syventyä ja vahvistaa kasvatuksellista hyvää. (Tomperi, Hanki, Hämeenniemi, Hämäri, Isopahkala, Rissanen & Saurama 2022.)

Yhteisöllisesti dialogisuus luo turvallista ja lämmintä ilmapiiriä, jossa arvoa ja tunnustusta annetaan kaikille kouluyhteisön jäsenille. Sen ansiosta koetaan osallisuutta ja luotetaan siihen, että myös epäkohtiin puututaan matalalla kynnyksellä. Kun dialogisuutta harjoitetaan, huomion voi suunnata asiasisällön sijaan työskentelyyn itseensä.

Tunnustellaan ilmapiiriä, pohditaan, miten työskentely sujuu, asetetaan yhteisiä tavoitteita ja arvioidaan, miten niitä on saavutettu. (Tomperi ym. 2022.) Dialogissa on kyse minä–sinä-suhteesta, ei minä–se-suhteesta (Buber 1993). Toinen ihminen kohdataan ennakkoluulottoman uteliaasti ja myötätuntoisesti pyrkien ymmärtämään hänen näkökulmansa. Kouluarjen kiireessä tämä voi olla haasteellista.

Saanko opiskella äidinkieltäni ja olla sen opettamisessa ryhmän opettajan tukena?

Puututaan heti kiusaamiseen eikä hyväksytä rasismia.

Yleensä innostumme uusista asioista ja olemme niissä mielellään mukana, kuten vaikka tapahtumien järjestämisessä. Hienoa esitellä omaa kulttuuria.

Yhteishenki on tärkeä kaikille.

Osallisuuden edistämisellä lisätään oppilaan toimintakykyä sekä oppilaiden kiinnittymistä osaksi omaa luokkaansa ja koulu yhteisöön (Merikukka, Ristikari & Kiilakoski 2019). Dialogi on yksi keino lisätä osallisuutta, joka voidaan jakaa sosiaaliseen ja poliittiseen ulottuvuuteen. Sen sosiaalinen ulottuvuus korostaa oppilaan kuulumista luokkaan ja kouluun. Poliittinen näkökulma puolestaan tukee nuoren kasvua vastuuseen, päätöksentekoon ja demokratiaan. (Thomas 2007; Kiilakoski, Gretscher & Nivala 2012.) Näitä osallisuuden ihanteita vahvistetaan hyvässä koulu yhteisössä toiminnalla ja avoimella keskustelulla.

Kouluvalmentajan tehtävä

Inklusiivinen yläkoulu edellyttää yhteistyötä ja moniammatillista osaamista. Tätä yhteistyötä edustavat opettajien lisääntyvä yhteistoiminta sekä oppilashuollon asiantuntemus ja osaaminen osana arkista koulutyötä. Yläkoulussa käytännön oppilashuollossa ammattilaisten erilaiset asiantuntemukset täydentävät toisiaan, mikä lisää luottamusta rajat ylittävään toimintaan. (Alajoki 2021, 65–66.)

Kouluvalmentajalla on tärkeä merkitys osana koulun moniammatillista yhteisöä. Toimesta on tullut vuosien saatossa osa pysyvää koulutyötä. Kouluvalmentaja on melko uusi työntekijä kouluissa, joka ei opeta eikä arvioi, vaan keskittyy oppilaiden kohtaamiseen ja hyvinvoinnin tukemiseen. Osana oppilaitoksen arkea valmentaja on helposti saatavilla esimerkiksi välitunneilla, sillä hänen tehtävänä on vahvistaa myönteistä kouluilmapiiriä ja tukea oppilaan koulunkäyntiä. Kouluvalmentajan työkenttä ulottuu yhteisöllisistä toimista yksilöllisiin, oppilashuoltoon, opettajiin ja huoltajiin sekä oppilaan muihin verkostoihin. Yhdessä koulun aikuisten kanssa kouluvalmentaja varmistaa, että jokainen oppilas löytää paikkansa koulu yhteisössä.

Monet lait, perusopetus-, oppilashuolto- sekä lastensuojelulainsäädäntö sekä opetussuunnitelmat raamittavat kouluvalmentajan työtä (28 kouluvalmentajaa aloitti työnsä helsinkiläiskouluissa 2023; Kouluvalmentajatyön käsikirja 2023, 28; Lastensuojelulaki 2007; Perusopetuslaki 1998; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013). Yhteisötasolla koulu tarjoaa nuorille näkökulman siihen, millaista on rakentava vuorovaikutus, millaiset ovat vaikutusmahdollisuudet, välitetäänkö ja kunnioitetaanko toisia tai miten reagoidaan vaikeisiin tilanteisiin. Virallisen puolen lisäksi koulu on nuorisokulttuurin näyttämö, jossa oppilaat kohtaavat jatkuvasti toisia nuoria. Kouluvalmentajan tulee osata toimia luotettavalla ja ennustettavalla tavalla luoden turvallista koulu yhteisöä. Vaikka valmentaja on asiantuntija, hänen on kyettävä myös olemaan lähellä nuorten maailmaa ja helposti lähestyttävä. (Kiilakoski 2016, 28, 45.)

Luottamus koulussa rakentuu vastavuoroisuudelle, yhdessä tekemiselle ja kohtaamiselle. Koulun luottamuskulttuuri perustuu koulussa omaksutuille arvoille, uskomuksille ja käyttäytymiselle, jotka

vaikuttavat sen syntyyn. (Raatikainen 2010.) Luottamuksen vahvistamiseksi tarvitaan arkisia käytännön tekoja. Sellaisiin kuuluvat luopauten pitäminen, aikataulujen noudattaminen sekä jokaisen kunnioitus. Kouluvalmentaja esimerkiksi edistää luottamusta koulussa. (Edmondson 1999.)

Kouluvalmentajien kuvausta arjen työstään

Monikulttuurisessa yläkoulussa Helsingissä kouluvalmentajan työ on kehittynyt perusopetuslain ja koulu yhteisön tarpeiden mukaan. Valmentajalla on laaja työnkuva, ja opetukseen sitomaton työaika mahdollistaa niin yhteisöllisen kuin yksittäisen oppilaan, pienen ryhmän tai luokan tukemisen. Koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja osallisuuden lisäämiseen tarvitaan resursseja eli henkilöitä, joilla on aikaa suunnitella ja toteuttaa tehtäviä.

Kouluvalmentajat tietävät koulun ilmapiiristä paljon. Valmentajat saavat arvokasta informaatiota oppilaiden välisistä suhteista ja koulun ilmiöistä, koska ovat helposti lähestyttäviä, näkyvillä ja kuulolla. Näin ollen pystytään ennaltaehkäisemään oppilaiden kannalta haitallisia asioita ja edistämään oppilaiden hyvinvointia. Kun valmentajat vastaavat tehokkaasti oppilaiden tarpeisiin, se perustuu havainnointiin ja tietoon.

Opetukseen sitomattoman henkilökunnan tarve (monikieliset ohjaajat, nuorisotyöntekijät, kouluvalmentajat) on kasvanut yhteiskunnallisten muutosten ja ilmiöiden, kuten monikulttuurisuuden lisääntymisen ja poliittisten tekijöiden vuoksi. Koulu mallintaa yhteiskuntaa, ja oppilaitos toimintoinen on yhteiskunnallisen päätöksenteon ja arvovalintojen tulos. Negatiiviset muutokset, kuten tuloerojen kasvu, segregatio, työttömyys sekä päihde- ja mielenterveyshäiriöiden lisääntyminen yhteiskunnassa, näkyvät koulussa välittömästi ja välillisesti. Jos koulupudokkuus on kasvussa, opiskelutaidot heikkenevät ja pahoinvointi lisääntyy, on siihen vastattava. Joissakin tapauksissa oppilaiden tukeminen edellyttää oppilaan hakemista kouluun tai kulkemista hänen kanssaan yhtä matkaa. Tiivis yhteydenpito nuoreen ja muut yksilölliset tukitoimenpiteet, joita ei koulun muu henkilöstö pysty tekemään, on tärkeä osa kouluvalmentajan työtä.

Monialainen yhteistyö tukee oppilaan koulupolkua

Perusopetuksen arvoperustassa korostuu lapsuuden itseisarvoinen merkitys. Oppilaan kohtaamisessa on ainutlaatuista arvokkuutta, ja siihen annetaan lupaus kuuntelemisesta, yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta. (Tomperi ym. 2022.) Koulun aikuiset luovat vastuullisina ammattilaisina turvallisen koulu ympäristön yhdessä oppilaiden kanssa.

Koulussa opitaan ainesisältöjen ohella inhimilliseen vuorovaikutukseen liittyviä taitoja.

Kouluvalmentajan monialainen työ yhteyshenkilönä oppilaiden, opettajien, kuraattoreiden, terveydenhoitajien ja psykologien sekä huoltajien ja muiden verkostojen kanssa on merkittävä vahvistus nuoren koulupolulla. Se lisää oppilaiden hyvinvointia ja edellytyksiä toimia yhteistyössä muiden ihmisten kanssa ja osana yhteiskuntaa. Koulu tavoittaa lähes kaikki lapset. Siten se on oppilaille ensiarvoisen tärkeä ympäristö kokea hyväksyntää sekä saada aikuisten ja välittävän yhteisön tukea kasvulleen ja kehitykselleen. Parhaimmillaan koulu toimii innostuksen lähteenä ja luo tukevan pohjan arvostuksen ja osallisuuden vahvistumiselle.

Inkluisio ja turvallisuutta
vahvistava yläkoulu

Lähteet

Alajoki, Jaana 2021. "Miks tää systeemi ei toimi?" Etnografia inklusiota kohti kulkevasta yläkoulusta. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2176-5>

Buber, Martin 1993. Minä ja Sinä. Helsinki: WSOY.

Katsaus nuorten hyvinvointiin 2023. Valtion nuorisoneuvosto.

<https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/hyvinvointikatsaus-saavutettava.pdf>

Kiilakoski, Tomi 2016. Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Kiilakoski, Tomi & Gretschel, Anu & Nivala, Elina 2012. Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa Gretschel, Anu * & Kiilakoski, Tomi (toim.).

Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 118, 9–34.

28 kouluvalmentajaa aloitti työnsä helsinkiläiskouluissa.

Helsingin Sanomat. <https://www.hel.fi/fi/uutiset/28-kouluvalmentajaa-aloitti-tyonsa-helsinkilaiskouluissa>

Kouluvalmentajatyön käsikirja 2023. Opas opetukseen sitomattoman toimijan työskentelyyn koulussa. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Laki naisten ja miesten tasa-arvosta 609/1986.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Lastensuojelulaki 2007/417. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Merikukka, Marko & Ristikari, Tiina & Kiilakoski, Tomi 2019. Suojaako yläkouluiikäisten nuorten osallisuuden kokemus koulussa lyhyeltä koulutuspolulta? Yhteiskuntapolitiikka 84 (4), 403–415.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/up/2013/20131287#Pidm46651396182352>

Perusopetuslaki 628/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Tomperi, Tuukka & Hanki, Katri & Hämeenniemi, Katri & Hämäri, Severi & Isopahkala, Sanna & Rissanen, Inkeri & Saurama, Anna 2022. Dialogi- ja tunnetaidot opetuksessa. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 1.

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/dialogi-ja-tunnetaidot-opetuksessa>

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

2 Opettajat toiveikkuuden ja myönteisen tulevaisuuskuvan luojina

Tämän osan artikkelien tavoitteena on tukea yläkoulun rehtoreiden, opettajien ja ohjaajien sekä muun henkilökunnan tapaa toimia hyödyntäen heidän vahvuuksiaan. Huomion kohteena ovat varsinkin aineenopettajat, joiden luokalle saapuu maahanmuuttajanoppilaita, joilla on erityisen kolmiportaisen tuen tarpeita. Samalla aiheet ovat tärkeitä kaikille koulussa työskenteleville. Artikkelien teemat pohjautuvat tuloksiin, joita Haagan ja Vesalan peruskoulujen yläkoulun oppilaat ja opettajat tuottivat työpajoissa. Kehittämisideoita on yhdistetty tutkimuksiin sekä käytännön harjoituksiin. Piirrustuksissa on hyödynnetty työpajoja sekä niistä saatuja ehdotuksia ja toiveita.

Teemoina oppilaiden ja opettajien työpajoissa olivat vahvuudet ja tuen tarpeet. Tutkimuksellisenä lähestymistapa olivat yhteiskehittäminen ja osallistava tutkimus (*community-based participatory research*, CBPR), jossa hanketyöntekijät, opettajat ja oppilaat tekivät yhteistyötä oppilaitosten voimavarojen tunnistamiseksi ja ongelmien ratkaisemiseksi. Tavoitteena oli löytää yhdessä mielekkäitä ja realistisia ratkaisuja haasteisiin (Boyd 2014). Lisäksi sovellettiin myös ymmärtävän toimintatutkimuksen (*appreciative inquiry*) viitekehystä. Sen lähtökohtana on yhteinen

työskentely, jossa vahvuudet ja toimivat asiat nostetaan keskiöön. (Heikkinen & Kaukko 2023, 87–90.)

Monet yhteiskunnalliset haasteet näkyvät oppilaiden arjessa ja oppilaiden mielissä. Koulut toimivat tahoillaan, ne vastaavat tietoon perustuen ja joustavasti yhteiskunnallisiin tehtäviin. Inklusio tukee oppilasta, ja hän saa tukea siellä, missä tarvetta esiintyy. (Erityisopetuksen strategia 2007, vrt. Paananen 2024, 12–13.)

Lähteet

- Boyd, Margaret 2014. Community-Based Research: Understanding Principles, Practices, Challenges, and Rationale. Teoksessa Leavy, Patricia (toim.). The Oxford Handbook of Qualitative Research. Oxford University Press, 498–517.
- Erityisopetuksen strategia 2007. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:17. Helsinki: Opetusministeriö.
- Paananen, Veera 2024. Ratkaisut parempiin oppimistuloksiin pitää löytää, sanoo kansliapäällikkö Anita Lehikoinen. Helsingin Sanomat 6.1.2024.

Katja Ihamäki ja Liisa Nuutinen

Turvallinen oppimisympäristö luodaan yhdessä

Jotta koulussa voidaan hyvin ja kyetään hoitamaan asioita, tarvitaan yhteisöä. Eettisesti kestävä yhteisöllisyys, moraalinen toiminta ja selviytyminen tarkoittavat, että yksilöillä on turvallinen olo ja yhteisöä uskalletaan arvioida eri näkökulmista (Kalliokoski 2020). Koulun merkitys on valtava. Yhteisönä se tavoittaa lähes kaikki lapset ja luo päivään parhaimmillaan turvallisen rakenteen. Hyvä koulun ilmapiiri suojaa ongelmilta, auttaa vuorovaikutus- ja elämäntaidoissa sekä kannustaa yhteistyöhön. Näiden ohella se lisää voimavaroja ja vahvuuksia, mutta luo myös tulevaisuuden toivoa. (Castaneda ym. 2018, 299.) Viime aikoina keskustelu opetuksen arvioinnista Pisa-tutkimuksen perusteella on koettu melko kapea-alaiseksi. Yleisesti Suomessa koululaiset ovat kokeneet elämänsä parempana kuin Pisassa menestyneet maat. Epäonnistumisen pelko sekä kilpailu ovat vähäisempiä suomalaisissa kouluissa kuin muissa maissa, kertoo professori Katariina Salmela-Aro. (Myllyoja 2023, 10.)

Koulun arki ja opiskelun rutiinit ovat tärkeitä selviytymiskeinoja, kun kriisit maailmassa yltyvät ja tietoisuus niistä lisääntyy, kertoo psykologian opettaja Minka Kallio. Ihmisellä on kyky ponnahtaa ylös haastavistakin tilanteista. Kun muistetaan huolehtia itsestä ja muista, raskaiden tunteiden taakka kevenee. Kouluihin toivotaan lisää naurua, leikkiä, elämästä nauttimista. Myös auttaminen lievittää ahdistusta ja pelkoa. Vaikka elämä on arvaamatonta, luotetaan siihen, että se kantaa ainakin huomiseen. Aikuisen tehtävä on luoda toivoa. Ihmisillä on kyky neuvotella ja ratkaista ongelmia. (Tikkanen 2022, 15–17.)

Luovuus ja itsensä toteuttaminen on ihmisille luontaista ja merkityksellistä riippumatta iästä, sosiaalisesta asemasta ja kyvykkyydestä. Eri taidemuodot nostavat pintaan yhteiskunnallisia ja elämään liittyviä merkityksellisiä kysymyksiä ja ilmiöitä. Luovuudessa keskeistä ovat motivaatio ja vapaasti vaeltava ajattelu, jossa näkyy kyky antaa ja ottaa vastaan sekä yhdistellä, mutta myös jalostaa jotain uutta ja arvokasta, samoin kuin haastaa vakiintuneita toiminta- ja ajatusmalleja sekä mahdollisia ajattelun vinoumia. (Sternberg 2006; Tuisku & Holli 2023.)

Harjoitus. Luovuuden herättäminen

Odottamattomia aarteita: Ilmaisua, leikillisyyttä ja luovaa toimintaa ryhmässä.

Harjoituksesta saa tukea erilaisissa ryhmätyöskentelyn tilanteissa. Ohjeet helpottavat tutustumista toisiin ihmisiin leikillisyyden ja ilmaisun kautta. Ryhmä vuorovaikutustilanteisiin tuodaan uusia mahdollisuuksia luovan toiminnan avulla. Toimintoja voidaan soveltaa eri ikäisten osallistujien kanssa kasvatusalojen ympäristöissä. Niissä hyödynnetään tarinoita, kuvia, musiikkia, liikkumista, leikkiä, sanoja, mielikuvia, kekseliäisyyttä, kuuntelua ja ryhmän yhteisen innostuksen löytämistä.

Lue lisää: Huhtinen-Hildén, Laura & Minna Lamppu 2018. Odottamattomia aarteita: Ilmaisua, leikillisyyttä ja luovaa toimintaa ryhmässä. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, 26–83.

Turvallisuus, resilienssi ja dialogisuus toimivan yhteisön rakentajina

Muuttuvassa yhteiskunnassa on hyvä oppia ennakoimaan tilanteita, kun yhteisöllisesti luodaan uusia toimintatapoja. Näin ollen jatketaan entistä vahvempina ja myönteisimpinä eteenpäin. Tapahtuu jatkuvaa oppimista. Päämääränä on kehittää entistä turvallisempi, resilientimpi ja joustavampi oppimisympäristö kaikille.

Turvallisuus koostuu tilanteista, joissa moni asia sujuu ja onnistuu. Silloin toiminnassa korostuu ennakoiva tapa toimia, tulevia tilanteita tunnistetaan ja niiden vaikutuksia ennakoidaan. Huomio kiinnittyy onnistumisiin ja turvallisuuteen. Hyväksytään toiminnan monitahoisuus, sillä inhimillisessä toiminnassa on aina vaihtelua ja rajoituksia. Se tarkoittaa sopeutumista, uusien toimintatapojen luomista, virhetilanteiden välttämistä ja seurauksien lieventämistä. Näiden ohella varmistetaan puuttuvien resurssien kompensointi ja työn sujuminen. Ihmisillä on voimavaroja, jotka tuovat järjestelmiin joustavuutta, kimmoisuutta ja sietokykyä jatkuvasti muuttuvissa työtilanteissa. (Hollnagel 2014; Teperi & Puro 2016; Teperi, Lindfors, Kurki, Somerkoski, Ratilainen, Tiikkaja, Uusitalo, Lantto & Pajala 2018.)

Yhteisön kestävyys ja yhteistyö perustuvat tiedon lisäämiseen sekä tilanteista oppimiseen. Turvallisuudessa korostetaan resilienssin merkitystä toiminnan hallinnassa. Se on organisaation kykyä vastata yllättäviin ja ennakoimattomiin tilanteisiin, havainnoida toimintaa, toimia ennakoivasti olosuhteissa, jotka ovat kehityksessä uhkaaviksi, sekä ennakoida työssä ilmeneviä häiriöitä ja niiden mahdollisia seurauksia.

Lisäksi opitaan kokemuksista ja erotetaan turvallisuuden näkökulmasta olennainen. Näiden ohella tarvitaan myös motivointia, sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. (Hollnagel 2011; Poijula 2020, 180–182.) Kaiken kaikkiaan niin yhteisö- kuin yksilötasollakin sitoutuneisuus ja toivo ovat merkityksellisiä. (Lufthans & Youssef-Morgan 2017; Poijula 2020, 183–184.)

Sekä yksilöt että yhteisöt kehittävät turvallisuusosaamista ja -kulttuuria niin ennakoivasti kuin jälkikäteenkin. Koulussa ne tapahtuvat yhteisöllisesti ja niistä luodaan toimenpiteitä, joiden avulla vahvistetaan turvallisuutta ja hyvinvointia. (Lindfors & Somerkoski 2016; Teperi yms. 2018.)

Psykologinen turvallisuus ja luottamus

Psykologinen turvallisuus ja sen merkitys myös oppimiselle on merkittävä. Ilman turvallisuuden tunnetta on vaikeaa oppia. Kouluyhteisössä turvallisuus liittyy sekä opettajien väliseen toimintaan tiiminä että ryhmän toimintaan luokkahuoneessa. Samat lainalaisuudet vallitsevat kummassakin yhteisössä. Kun turvallisuuden ja luottamuksen välistä yhteyttä on tutkittu, on huomattu niiden ja oppimiskäyttäytymisen välillä yhteys: psykologinen turvallisuus näyttää vahvistavan tiimien oppimiskäyttäytymisen omaksumista. Myös tiimien jäsenten työn hallinnan tunteella ja tiimin luottamuksella näyttää olevan vahvistava yhteys tiimin kokemaan turvallisuuteen. Näiden merkitys kasvaa jatkuvan oppimisen vaatimusten lisääntyessä. Psykologisen turvallisuuden vahvistaminen tukee uudistumista, luovaa ajattelua, innovaatioiden tuottamista ja riskien ottamista. Sen on todettu edistävän oppimista, kun ideoita, ajatuksia ja huolia tuodaan esiin ja virheistä kerrotaan. Parhaimmillaan se myös edistää toiminnan tehokkuutta ja tuloksellisuutta, kun ihmiset ovat tyytyväisiä työhönsä ja sitoutuneita organisaatioonsa. (Edmondson 1999, 350–383; Edmondson, Higgins, Singer & Weiner 2016, 65–83; Harvey 2019, 1726–1751.)

Luottamus liittyy vahvasti psykologiseen turvallisuuteen.

Luottamuksen merkitystä kouluyhteisössä ei voi ohittaa. Ihmisen kyky ja halu luottaa ilmenevät silloin, kun hän rohkeasti asettuu alttiiksi tilanteille, joissa on epävarmuutta ja riskiä. Luottamuksellisessa suhteessa ihminen uskoo toisen hyviin aikomuksiin ja positiiviseen toimintaan itseä kohtaan. Se vaatii jonkinasteista haavoittuvuuden hyväksymistä, koska harvoin voi olla täysin varma, voiko toisiin luottaa. Ihmisten luontainen luottavaisuus vaihtelee, ja jotkut ovat luottavaisempia kuin toiset. Näin ollen luottavaisuus on myös osittain synnynnäinen piire, joka liittyy henkilön persoonallisuuteen. Henkilön luottavaisuuteen vaikuttavat sekä pysyvät persoonallisuuspiirteet että elämäkokemukset ja oppiminen. Luottamus muodostuu jo varhaislapsuudessa ja

vahvistuu koulussa, työelämässä ja ihmissuhteissa saadun kokemuksen myötä. (Blomqvist 2023, 6–9; Edmondson 1999; Ojala 2018, 66–73.)

Luottamuksella on suuri vaikutus siihen, miten me kommunikoimme, teemme yhteistyötä ja sitoudumme toimimaan. Kun suhteessa on edes pieni määrä luottamusta, kommunikointi lisää luottamusta ja sen kasvaessa vahvistuu myös halukkuus tehdä yhteistyötä. Onnistunut yhteistyö puolestaan edelleen tukee luottamusta ja sitoutumista yhteistyöhön: syntyy positiivinen kierre. (Blomqvist 2023, 21–23.)

Psykologista turvallisuutta vahvistetaan yhtäaikaaisesti rakenteiden selkeydellä ja toimivuudella sekä vuorovaikutuksen sujuvuudella. Vahvat rakenteet tarkoittavat sääntöjen, käytäntöjen sekä työn ja vastuunjaon yhteisesti sovittua ja hyväksyttyä toimintamallia. Sujuva vuorovaikutus perustuu avoimuuden, keskinäisen kunnioituksen ja kaikkien huomioinnin periaatteisiin ja näkymiseen työn arjessa. Lisäksi tarvitaan aikaa ja tilaa sekä luottamusta ja ponnisteluja yhteisöllisyyden luomiseen ja ylläpitoon. (Raatikainen & Otonkorpi-Lehtoranta 2023, 268.)

Harjoitus. Turvapaikan luominen

Opettaja ohjaa mielikuvaharjoituksen esimerkiksi luokassa tai ulkona metsässä. Ota itsellesi mieleinen asento, jossa voit kokea olevasi hetken aikaa omien ajatustesi ja tunteittesi kanssa. Laita silmät kiinni ja käänny itseäsi kohti. Ota muutama hengenveto tietoisesti. Huomaa sisäänhengitys ja uloshengitys.

Tuo sitten mieleesi paikka, jossa sinun on helpointa kokea olosi turvalliseksi. Se voi olla paikka, jossa olet käynyt useasti, tai paikka, jossa olet vierailut vain kerran elämässäsi. Jos sinulla ei ole muistissa valmista turvapaikkaa, voit kuvitella itsellesi sellaisen. Paikka voi olla esimerkiksi metsä, järven tai meren ranta, laiturit, koti, tietty huone, puisto, turvallinen pesä.

Pohdi ja havainnoi seuraavia asioita:

- Millaiselta turvapaikkasi näyttää?
- Keitä siellä on?
- Millaisia ääniä voit kuulla paikassa?
- Entä miltä siellä tuoksuu?
- Voit sijoittaa mielikuvassasi itsesi turvapaikkaan tai katsella sitä etäämmältä. Kun katselet turvapaikkaasi tai olet siellä mielikuvassasi, mitä tunnet?
- Miltä kehossasi tuntuu?
- Mitä voit sanoa itsellesi turvapaikassasi?

Nauti nyt hetki turvapaikkasi luomasta turvasta. Sinä olet turvassa. Avaa hiljaa silmäsi ja tule tietoiseksi tästä tilasta ja meistä kaikista muista, jotka olemme täällä. Anna kehollesi muutama venytysliike.

Harjoituksen jälkeen voidaan pareittain tai pienryhmissä kertoa omasta turvapaikasta toisille sen verran kuin kukin haluaa. Turvapaikka voidaan piirtää tai siitä voidaan tehdä pieni kortti penaaaliin tai lompakkoon muistutukseksi turvasta. Ryhmän kanssa voidaan keskustella, millaisissa hetkissä turvapaikka kannattaa muistaa ja palauttaa mieleen. Opettaja kannustaa tuomaan turvapaikan mieleen, kun kohdataan jokin ikävä tilanne, jossa tarvitaan myötätuntoa.

Lue lisää: Tomperi, Tuukka & Hanki, Katri & Hämeenniemi, Katri & Hämäri, Severi & Isopahkala, Sanna & Rissanen, Inkeri & Saurama, Anna 2022. Dialogi- ja tunnetaidot opetuksessa. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 1, 32–33. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/dialogi-ja-tunnetaidot-opetuksessa>

Keskittyistä vaativat asiat koulussa olisi hyvä pitää aamupäivän aikana. Iltapäivällä olisi enemmän tekemiseen perustuvia toimintoja. Iltapäivällä voisi tarjota myös välipalan.

Kouluympäristö olisi tärkeä olla turvallinen ja viihtyisä.

Eriyttämisen tiloja tarvitaan kokeita ja osaamisen näyttöä varten. Käytävällä haahuilijat saadaan siten myös työskentelemään rauhallisessa tilassa.

Oppilas voi opetella yksinoloa tai hän voi haluta olla yksin.

Yhteinen toiminta arjen helpottajana

Maailma on jatkuvassa muutoksessa, jossa yhteiskunnat kohtaavat monimutkaisia haasteita, kuten ilmastonmuutos, poliittiset levottomuudet, teknologian kehitys ja pandemiat. Nämä heijastuvat väistämättä kouluun maailmaan. Tässä dynaamisessa ympäristössä kyky sopeutua ja selviytyä vaikeuksista, resilienssi, on korvaamaton voimavara. Resilienssi ei tarkoita vain vastoinkäymisten kestämistä, vaan myös niistä oppimista ja niiden voittamista vahvempana ja kehittyneempänä.

Opettajan mahdollisuuksia toimia yllättävässä tilanteessa tukee parhaiten jaettu työskentely, jossa dialogisuuteen ja avoimuuteen pyritään yhdessä. Työyhteisön rakentamisessa paitsi kollegoilla myös koulun hallinnolla ja rehtorilla on merkittävä rooli. Koulun pedagogisena johtajana erityisesti rehtorin vastuulla on opetussuunnitelman toteuttaminen. Dialogi- ja tunnetaitojen merkitys oppimisessa heijastuu rehtorin tehtäviin. Hänen rakentava työotteensa ja dialoginen johtamisensa luovat koko yhteisölle toimintamalleja myös luokkahuoneisiin vietäviksi. (Tomperi, Hanki, Hämeenniemi, Hämäri, Isopahkala, Rissanen & Saurama 2022.)

Dialogi ja yhteiset pelisäännöt antavat turvallisen ja rauhallisen mahdollisuuden opetella yksinkertaisia yhteistoiminnan taitoja koulumaailmassa. Jokainen puheenvuoro kuunnellaan loppuun. Kaikkia kuunnellaan. Jokaisella on tasavertainen puheoikeus ja kaikkien ajateltua arvostetaan. Oma näkemys pyritään perustelemaan. Puheita ja ajatuksia arvioidaan ainoastaan niiden sisällön mukaisesti, ei sen perusteella, kuka on ajatuksen esittäjä. Oma mielipidettä ollaan valmiita muuttamaan. Puheenvuoron esittäjän on ymmärrettävä, miksi hän esittää ajatuksensa ja miten se liittyy edeltävään keskusteluun ja aiheeseen. Esimerkiksi opettajan kysyessä on siis osattava selittää, miten oma puheenvuoro liittyy keskusteluun. Käytännön tasolla seuraavista ajatuksista ja pelisäännöistä voi olla apua. (Tomperi ym. 2022.)

Harjoitus. Turvallinen ja dialoginen keskustelu

Dialogisuutta ja turvallista keskustelukulttuuria voi edistää kiinnittämällä huomiota esimerkiksi seuraaviin asioihin:

- Aina saa pyytää tarkennusta, jos ei ymmärrä toisen esittämää puheenvuoroa.
- Kaikenlaiset aiheeseen kuuluvat kysymykset ovat tervetulleita.
- Kaikenlainen tietämättömyys ja sen näyttäminen on suotavaa ja siihen kannustetaan.
- Kaikkia ajatuksia, väitteitä ja perusteluja saa ja pitää punnita ja arvioida.
- Kaikissa aiheissa sallitaan erimielisyys, mutta ketään ei saa loukata tai väheksyä.

- Näkemys ja sen perustelu on hyväksyttävä, ellei keksitä pätevää vastaväitettä. Tavoite on löytää parhaiten perustellut näkemykset.

Omaa toimintaansa dialogisuuden ja turvallisen keskustelukulttuurin edistämiseksi voi arvioida seuraavien ohjaavien lauseiden kautta:

- Kuuntelin tänään toisia aktiivisesti.
- Kunnioitin toisten ajatuksia ja osoitin sen eleillä ja ilmeillä.
- Olin kiinnostunut toisten ajatuksista ja näytin sen kysymällä lisäkysymyksiä.
- Ryhmässämme oli keskustelun aikana toisia arvostava ilmapiiri.
- Loimme yhdessä myönteistä tunneilmapiiriä.

Lue lisää: Tomperi, Tuukka & Hanki, Katri & Hämeenniemi, Katri & Hämäri, Severi & Isopahkala, Sanna & Rissanen, Inkeri & Saurama, Anna 2022. Dialogi- ja tunnetaidot opetuksessa. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 1, 39–40.

Edellä mainittujen harjoitteiden avulla voidaan edistää yhteistä ajattelua, jonka merkitys korostuu kehityskulussa, jossa polarisaatio ja negatiivinen someviestintä näyttää vahvistuvan. Taitavan ajattelun ulottuvuudet on usein tiivistetty englanniksi neljällä c-kirjaimella: hyvä ajattelu on kriittistä (*critical*), eettisesti huolehtivaa (*ca*ring), luovaa (*cre*ative) ja yhteistoiminnallista (*coll*aborative). (Tomperi ym. 2022.)

Dialogit saavat ilmaa ja virtaa avoimista kysymyksistä, joissa oma-kohtaisesti askarruttavat aiheet ovat samalla yhteisiä ja yleisinhimillisiä ongelmia. Lisäksi dialoginen opetustilanne on omiaan tarjoamaan tilaisuuksia kasvatukselliseen itse- ja yhteisreflektioon. Perimmäisiin filosofisiin ongelmiin ei ole varmoja oikeita vastauksia, vaan niiden puntarointia jokaisen on harjoitettava omalla kohdallaan. Tällöin voidaan käydä arvokasta ja samalla pohtivaa keskustelua siitä, mitä varten koulu on olemassa, mihin oppimista tarvitaan, millainen on oppilaiden ja opettajan suhde, millainen on hyvä koulu yhteisö, mihin kasvatuksella pyritään ja mikä kasvatuksen oikeuttaa. (Tomperi ym. 2022.)

Edes yksi välitunti ilman kännykkää ja pitäisi mennä ulos. Kännykkä avustaa kuitenkin sisältöjen kääntämisessä.

Lähteet

- Blomqvist, Kirsimarja 2023. Työyhteisön pieni kirja luottamuksesta. TYÖ2030-julkaisuja. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-391-088-1>
- Castaneda, Anu & Mäki-Opas, Johanna & Jokela, Satu & Kivi, Nina & Lähteenmäki, Minna & Miettinen, Tanja & Nieminen, Satu & Santalahti, Päivi 2018. Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa. PALOMA-käsikirja. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Edmondson, Amy 1999. Psychological Safety and Learning Behavior in Work Teams. *Administrative science quarterly* 44 (2), 350–383.
- Edmondson, Amy & Higgins, Monica & Singer, Sara & Weiner, Jennie 2016. Understanding Psychological Safety in Health Care and Education Organizations: A Comparative Perspective, *Research in Human Development* 13 (1), 65–83. DOI: 10.1080/15427609.2016.1141280
- Harvey, Jean-François & Johnson, Kevin & Edmondson, Amy 2019 From orientation to behavior: The interplay between learning orientation, open-mindedness, and psychological safety in team learning. *Human Relations* 72 (11), 1726–1751.
- Hollnagel, Erik 2011. Prologue: The Scope of Resilience Engineering. Hollnagel, Erik & Pariès, Jean &
- Wreathall, John (toim.). *Resilience Engineering in Practice. A Guidebook*. Surrey: Ashgate, 275–296.
- Hollnagel, Erik 2014. Is safety a subject for science? *Safety Science* 67, 21–24.
- Huhtinen-Hildén, Laura & Lamppu, Minna 2018. Odottamattomia aarteita: Ilmaisua, leikkisyyttä ja luovaa toimintaa ryhmässä. *Metropolia Ammattikorkeakoulu*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-328-097-7>
- Lindfors, Eila & Somerkoski, Brita 2016. Turvallisuusosaaminen luokanopettajakoulutuksen opetussuunnitelmassa. Teoksessa Pakula, Heini Marja & Kouki, Elina & Silfverberg, Harry & Yli-
- Panula, Eija (toim.). *Uudistuva ja uusiutuva ainedidaktiikka*. Suomen ainedidaktisen tutkimusseuran julkaisuja. Helsingin yliopisto. Ainedidaktisia tutkimuksia, 328–343.
- Lufthans, Fred & Youssef-Morgan, Carolyn 2017. Psychological Capital: An Evidence-Based Positive Approach. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior* 4 (1), 339–366.
- Myllyoja, Essi 2023. Opetetaanko kouluissa riittävästi itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja? *Helsingin Sanomat* 7.9.2023, 10–11.
- Otala, Leenamajja 2018. Ketterä oppiminen – keino menestyä jatkuvassa muutoksessa. Helsinki: Kauppakamari.
- Pojjula, Soili 2020. *Resilienssi, Muutosten kohtaamisen taito*. Helsinki: Kirjapaja.
- Raatikainen, Eija & Otonkorpi-Lehtoranta, Katri 2023. *Psykologista turvallisuutta tukeva työkalutuuri Esteet ja edellytykset opetus- ja sosiaalialalla*.

Aikuiskasvatus 4, 257–270.

<https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/130393/89962>

Sternberg, Robert 2006. The Nature of Creativity. *Creativity Research Journal* 18, 87–98.

Teperi, Anna-Maria & Lindfors, Eila & Kurki, Anna-Leena & Somerkoski, Brita & Ratilainen, Henriikka & Tiikkaja, Maria & Uusitalo, Hanna & Lantto, Eero & Riikka Pajala 2018. Turvallisuuden edistäminen opetusallalla. EDUSAFE-projektin loppuraportti. Helsinki: Työterveyslaitos.

Teperi, Anna-Maria & Puro, Vuokko 2016. Turvallisesti merellä – me turvallisuuden tekijöinä. Helsinki: Työterveyslaitos. www.ttl.fi/seasafety

Tikkanen, Tiina 2021. Surua kitketään ilolla. *Opettaja* 12, 15–17.

Tomperi, Tuukka & Hanki, Katri & Hämeenniemi, Katri & Hämäri, Severi & Isopahkala, Sanna & Rissanen, Inkeri & Saurama, Anna 2022. Dialogi- ja tunnetaidot opetuksessa. Helsinki: Opetushallitus. Opaat ja käsikirjat 1. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/dialogi-ja-tunnetaidot-opetuksessa>

Tuisku, Katinka & Holli, Mia 2023. Kuvat terapiana. Lääketieteellinen aikakauskirja *Duodecim* 139 (24), 2048–2056.

Katja Ihamäki ja Liisa Nuutinen

Koulu ja nuoren identiteetin rakentuminen

Nuoruus elämänvaiheena on kehityksellisesti mullistava. Elinpiiri laajenee ja koulun yhteydessä muodostuvat suhteet tulevat merkityksellisiksi. Nuori alkaa viettää yhä enemmän aikaa ikätoveriensa seurassa, ja ystävät muodostuvat merkittäväksi sosiaalisen tuen lähteeksi ja vertailukohteeksi. Nuori peilaa itseään muiden nuorten kautta ja pyrkii saamaan heiltä hyväksyntää sopeutumalla vertaisryhmäänsä. Vertaisryhmä auttaa nuorta myös rakentamaan omaa identiteettiään. Identiteetti kehittyy ja muotoutuu läpi elämän. (Knaappila, Kosola & Kaltiala 2021, 998–1002.)

Oppilaiden hyvinvoinnin tukeminen

Oppilaan elämässä voi olla monia haasteita. Pitkittyneiden ongelmien taustasyöt ovat moninaisia, mutta ne perustuvat stressijärjestelmän säätelyhäiriöön ja niistä voi kuntoutua. Liiallisessa kuormituksessa stressijärjestelmä ei palaudu, vaan toimii kuin aivoissa olisi jatkuva hälytys päällä. Tällaisissa tilanteissa on tärkeä ohjata nuorta rentoutumaan. Harjoituksen myötä nuori oppii tunnistamaan, tulkitsemaan ja hallitsemaan kehon, hermoston ja mielen yhteistoimintaa. Kun oireita ajattelee ja ennakoii, ne vain pahenevat. Sen sijaan paranemisen ajattelu ja toivo auttavat toipumisessa. (Liira, Virrantaus & Sainio 2023, 2019–2022.) On tärkeä ymmärtää, että mielentilassa vähämerkitykselliset seikat voivat herättää trauman tai aktivoida sitä uudelleen. Kun nuoren kanssa ollaan yhdessä ja häntä osallistetaan, mielessä nouseva tsunami katoaa. (Teräsahjo 2023, 2152.)

Erilaiset yllättävät ja tavanomaisetkin tapahtumat voivat herkistää nuorta. Sopeutuminen järkyttäviin tapahtumiin vaatii oppilasta ottamaan käyttöönsä kaikki olemassa olevat sosioemotionaaliset taidot ja resurssit. Samaan aikaan traumatisoiva tapahtuma järkyttää ja luo pelkoa. Niin ikään toistuvat huoliajatukset verottavat ja sitovat voimavaroja. Jos nuori elää väkivaltaisessa ympäristössä eli hän on nähnyt tai kokenut aiemmin väkivaltaa, hänen aistinsa kuormittuvat pelottavista äänistä, hajuista ja näyistä. Nämä jokapäiväiset aistimukset ovat enakoimattomia, voimakkaita ja toistuvia. Mitä enemmän tai mitä vakavampia väkivaltakokemuksia nuorilla on, sitä enemmän heillä esiintyy myös psyykkistä oireilua, kuten alakuloisuutta, levottomuutta ja ahdistuneisuutta sekä heikompia sosiaalisia suhteita. (Peltonen 2011.)

Nuoret reagoivat traumaan yksilöllisesti. Osa heistä pyrkii kunnollisuuteen ja huomaamattomuuteen, kun taas toiset ovat ylivilkkaita ja levottomia. Erikoistutkija Kirsi Peltosen ja oikeuspsykologi Jasmin Kauniston kertovat *Lapsen maailma* -lehdessä, että aggressiivisesti käyttäytyvä oppilas saattaa varautua muille näkymättömään uhkaan. Jos nuori on työntänyt tapahtumat pitkään pois mielestään, niistä puhuminen voi olla entistä vaikeampaa ja niihin palaaminen tuntuu hankalalta. Ratkaisuja ei tarvitse pohtia, sillä kuuntelu ja myötäeläminen riittävät. Hallinnan tunteen menetykselle on tärkeintä turvallinen ja rauhallinen arki. Tutut aikuiset tuovat turvaa, ja toistuvat ja ennakoitavat tapahtumat ja kohtaamiset saavat oppilaat viihtymään, tietäessään, mitä koulussa tulee tapahtumaan. Aina ei voida turvata kaikkea, mutta pienetkin hallinnan tunteet vahvistavat lapsen arkea. Nuorelle tai perheelle voidaan tarjota yhteistä tekemistä tai harrastuksia. Nuorella on taipumus toistaa iloisia, kiinnostavia asioita, kuten mieluista harrastusta, jossa hän kokee onnistumisia. (Siltamäki 2022, 32.)

Nuoren mielenterveys kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Jos tunnesäätely tai -taitokasvatus kotona on heikkoa, siitä

Kaikille opettajille työpuhelin,
jossa on tulkkipalvelu.

Ensin kieli tulee oppia,
sitten vasta muu
oppiminen.

Monikieliset
ohjaajat ovat linkki
myös koulun
ja kodin välillä.

saattaa aiheutua turvattomuutta. Kun oppilas rakentaa luottamusta ihmisiin ja maailmaan, toisen aikuisen tuki kantaa, kuten koulussa tai harrastusryhmässä. Mieltä voidaan vahvistaa, jotta kuormitus vähenee ja voimavarat kasvavat. (Virtanen 2021, 16–18; Siltamäki 2022, 31.)

Sosiaalisia ja sosioemotionaalisia taitoja opetellaan myös koulussa. Opettajankoulutuksessa kaivataan lisää tietoa siitä, miten niitä opetetaan, sekä ymmärrystä lasten kehitysvaiheista. Koulussa voidaan kokea turhaa arkuutta, sillä pelätään avoimen keskustelun leimaavan oppilaita. Jollei vaikeista asioista uskalleta puhua, käytäntöjen kehittämistä ei tapahdu. Silloin ei myöskään kyetä vastaamaan oppilaiden tarpeisiin. (Myllyoja 2023, 10.)

Tutkija Mervi Kaukko kertoo *Opettaja*-lehdessä, että pakolaislapset haluaisivat jutella luokassa taustastaan, mutta usein opettajat välttelevät aihetta. Humanitaarisista tai sotaan liittyvistä kriiseistä ei useinkaan keskustella luokassa, sillä ei haluta nostaa vaikeita asioita, koska keinot käsitellä niitä puuttuvat. Opettajat tarkoittavat hyvää, mutta lasten kannalta asia voi näyttää siltä, ettei hänen elämänsä liittyvistä asioista voi puhua. Usein oppilaat haluavat kertoa omasta taustastaan – eivät vain kriiseistä, vaan yleensä asioista, jotka ovat omassa elämässä erilaisia kuin suomalaisten lasten. Opettajat ja ohjaajat toivovat kaikille koulutusta kieli- ja kulttuuritietoisesta toiminnasta sekä trauman tunnistamisesta. Lisäksi opettajat kaipaavat välineitä ja ohjausta hankalien asioiden käsittelyyn. (Vanas 2022, 10–11.)

Positiivinen psykologia keskittyy tutkimaan, miten vahvistetaan ja tunnistetaan parasta itsessämme ja toisissamme ja miten edistämme kaikkien mahdollisuutta menestyä. Kun oppilaiden henkilökohtaisia vahvuuksia huomioidaan ja nostetaan esille, se lisää onnellisuutta ja mielihyvää. Luonteenvahvuuksien korostamisen tavoitteena on auttaa oppilasta tulemaan tietoisiksi omista kyvyistään, jotka eivät koulussa aina pääse esiin. Se myös vähentää aggressiivisuutta ja lisää kiinnostusta oppimiseen. Rakennetaan koulupolkuja, joissa onnistumiset ja monipuoliset taidot nousevat esille ja tukevat haasteiden kohtaamisessa. Luonteenvahvuudet, kuten myötätunto, sinnikkyys, uteliaisuus ja itsesäätely, ovat taitoja, joita voidaan tietoisesti harjaannuttaa koulussa. Luokassa voidaan havaita oppilaiden taitoja, joiden avulla he onnistuvat, iloitsevat ja jaksavat sinnikkäästi ponnistella eteenpäin koulutehtävissä. Esimerkiksi sinnikkyyttä voidaan harjaannuttaa korjaamalla epäonnistunutta tehtävää useamman kerran ja iloitsemalla yhdessä onnistumisesta ja sinnikkyuden vahvistumisesta. Ympäristön merkitys on ratkaiseva: miten se tukee, sanallistaa ja ohjaa nuorta havaitsemaan omia vahvuuksiaan? (Uusitalo- Malmivaara 2014, 18–23, Vuorinen 2022; Wenström 2022.)

Osallisuus ja sosioemotionaaliset taidot luovat oppimisen perustan

Kouluissa kaikkien osallisuuden kokemus on merkityksellistä. Osallisuutta voidaan tarkastella eri tasojen vuorovaikutuksessa, sillä se koostuu osallistumismahdollisuuksista omassa elämässä, lähiyhteisössä ja yhteiskunnassa. Se on myös kokemusta merkityksellisyydestä ja kuulluksi tulemisesta. Yhtä lailla on tärkeää vaalia yksilön autonomiaa, vahvistaa elämän ennakoitavuutta ja toimintaympäristön ymmärrettävyyttä. Koulussa koetaan vastavuoroisuutta. Se tarjoaa oppilaalle merkittävää toimintaa, ja samalla hänellä on mahdollisuus kokea myönteisiä asioita yhdessä muiden kanssa. (Vrt. Isola ym. 2017, 23–25.)

Pääkaupunkiseudun kouluissa on lisätty osallisuutta monin tavoin. Opettajien yhteistä aikaa käytännön työn sujumiseen sekä kehittämiseen on vahvistettu. Esimerkiksi Haagan ja Vesalan peruskouluissa on varattu kerran viikossa iltapäivä yhteissuunnitteluun (YS-tunnit, kaksi tuntia viikossa), jolloin suunnitellaan ja kehitetään koulua yhdessä. Näiden ohella on lisätty tunteja oppilaiden tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen (esim. Tuta-tunnit, kaksi tuntia kuukaudessa). Kouluissa oppilaan osallistumista toimintaan on lisätty muillakin tavoilla niin opetuksessa kuin vapaa-ajallakin. Henkilökunta on saanut vahvistusta ja monipuolistunut, kun mukaan on tullut esimerkiksi kouluvalmentajia, koulunkäynninohjaajia, kielen ja kulttuurin tulkkeja, nuorisotyöntekijöitä ja liikunnanohjaajia.

Jalkautuminen oppilaiden pariin koetaan tärkeäksi. Kuraattori, kouluvalmentaja ja opettaja voivat ryhmäyttää uusia oppilaita ja näin tutustua nuoriin. Näiden ohella opettajat ovat laajentaneet omaa kenttäänsä leirikouluihin, luomalla opetusaineistosta selkokielisiä versioita ja organisoimalla tapahtumia, joista oppilaat ottavat vastuun. Koulusta voi löytyä kasvihuone eläimiseen. Tilaa voidaan hyödyntää koulutunneilla viihtyisänä oppimisympäristönä, ja oppilaat voivat huolehtia eläimistä.

Hyviä kokemuksia on saatu, kun henkilökunta jalkautuu nuorten pariin ja on helposti saatavilla arkisissa tilanteissa, kuten välitunneilla. Onnistuneita esimerkkejä on siitä, että oppilashuolto, kuraattori, kouluvalmentaja, koulupsykologi ja terveydenhoitaja tukevat vahvasti erityisopettajaa. Henkilöstö voidaan jakaa tiimeihin, joissa kussakin on aineen-, luokan- ja erityisopettajia. Tiimeissä opitaan toisilta ja jaetaan hyviä käytäntöjä. Myös oppilaat saavat mallia siitä, miten aikuiset toimivat yhdessä. Jokaisessa oppilaan aloitus- ja muutoskohdassa järjestetään opettajien välisiä tiedonsiirtopalavereita. (Ks. Nissilä 2023, 16–18.)

Paluu perusasioiden äärelle on keskeistä, kertoo Christine Namdar *Eryityskasvatus*-lehdessä. Nuoret kaipaavat reflektointia sekä sisäisestä että ympäröivästä maailmasta. Oppilaita ohjataan keskusteluun, jossa tunnistetaan heidän kyvykkyytensä ja vahvuutensa. Opetetaan taitoa tehdä kysymyksiä ja ihmetellä syvällisesti, kuten pohtia: ”Kuka minä olen?” tai ”Mikä on roolini yhteiskunnassa?” Nuoret voivat oivaltaa

oman merkityksensä, eikä kuuluminen ryhmään ole riippuvaista muista. Kuuluminen saattaa liittyä koulu yhteisöön tai harrastuksiin, jolloin esimerkiksi jengiytyminen vähenee. (Hepola 2024, 11.)

Harjoitus. Oppilaiden osallisuuden vahvistaminen

Opettaja edistää osallisuutta ja dialogista työskentelyä esittämällä kysymyksiä. Osuvat kysymykset ohjaavat tehokkaasti tutkivaan opiskeluun sekä metakognitiiviseen ajatteluun. Kannustetaan kysymään, autetaan tunnistamaan ja määrittelemään keskustelun aiheita, houkutteellaan esiin näkemyksiä tai mielipiteitä. Kaikkein useimmin opettaja edistää dialogista työskentelyä yksinkertaisesti esittämällä kysymyksiä. Keskustelun ohjaajan strategioita dialogisissa ovat esimerkiksi seuraavat:

- Kannusta kysymään kysymyksiä ja havaitsemaan ongelmia.
- Auta tunnistamaan ja määrittelemään keskustelun aiheita.
- Houkuttele esiin näkemyksiä tai mielipiteitä.
- Auta ilmaisemaan, selkeyttämään ja muotoilemaan uudelleen väitteitä.
- Pura auki esitetyjä näkemyksiä.
- Tulkitse sanottua ja tarkista, vastaako tulkinta puhujan tarkoitusta.
- Perää johdonmukaisuutta.
- Kehota luomaan määritelmiä, havainnollistuksia ja esimerkkejä.
- Ohjaa etsimään ennako-oletuksia.
- Osoita ja auta tunnistamaan virhepäätelmiä.
- Pyydä perusteluja.
- Pyydä puhujaa kertomaan, kuinka hän tietää tietämiensä.
- Kannusta keksimään vaihtoehtoja ja ohjaa vertailemaan niitä.
- Ohjaa jäsentelemään, ryhmittelemään, yhdistämään ja erottelemaan ideoita.
- Viittaa mahdollisiin yhteyksiin, eroihin ja ristiriitoihin esitettyjen ideoiden ja näkemysten välillä.
- Kuljeta keskustelua yleisemmälle tasolle ja syvemmälle perustavanlaatuisiin kysymyksiin.

Kaikki mainitut huomiot ovat samalla tavoitteita, joita oppilaiden on tarkoitus oppia dialogin myötä. Niinpä niistä muodostuu opettajan malli ja se toimii ajattelun taitona, jota oppilaiden on tarkoitus vähitellen oppia itsekin käyttämään. Ryhmän alkuvaiheessa opettaja pyytää määrittelemään, havainnollistamaan, etsimään esimerkkejä ja perustelemaan väitteitä, mutta mitä pidemmälle työskentelyä harjoitellaan, sitä enemmän oppilaiden on tarkoitus oppia tekemään niin kysymättäkin ja pyytämään näitä spontaanisti toisiltaan osana keskustelua

Lue lisää: Tomperi, Tuukka, Hanki, Katri, Hämeenniemi, Katri, Hämäri, Severi, Isopahkala, Sanna, Rissanen, Inkeri & Saurama, Anna 2022. Dialogi- ja tunnetaidot opetuksessa. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 1, 43–44.

Harjoitus. Keskustelu perushuolista, niiden tunnistaminen ja ratkaisuehdotuksia

On helpompi ymmärtää, miksi ihmiset käyttäytyvät kuten käyttäytyvät, kun ymmärtää oman käyttäytymisensä taustalla vaikuttavia tarpeita ja perushuolia. Kun konflikteja syntyy, tulisi etsiä ja tunnistaa nämä ihmisen perushuolet. Koska ne eivät ole näkyviä, nämä alimmana olevat huolet jäävät usein huomioimatta. Ihmisillä on kilpailevia tavoitteita ja etuja, mutta ne pyörivät useimmiten näiden huolten ympärillä. Jos löydämme tapoja huolehtia ja tyydyttää nämä perushuolet, kasvaa myös konfliktin eri osapuolten välisen ratkaisun löytymisen todennäköisyys.

Jaa oppilaat pienryhmiin ja jaa heille eri aihealueiden kortteja.

Esimerkkejä tilanteista:

- Äiti ja tytär ovat eri mieltä kotiintuloajoista.
- Kaksi naapuria ovat eri mieltä siitä, kenelle tonttien rajalla oleva omenapuu kuuluu.
- Opettaja ja oppilas ovat eri mieltä siitä, millaisen arvosanan oppilas ansaitsee.
- Kiista kahden eri puolueen välillä siitä, pitäisikö uskonnolliset symbolit sallia käytettäväksi näkyvästi vai ei (esim. burka tai ristit).
- Anna jokaiselle ryhmälle yksi korteista.

Pyydä osallistujia tarkastelemaan tilannetta molempien konfliktin osapuolten perushuolten näkökulmasta ja keskustelemaan niistä omassa ryhmässään. Pyydä sitten jokaista ryhmää valmistelemaan roolipeli, lyhyt näytelmä tai heidän muu valitsemansa tapa kertoa siitä, kuinka ihmisen perushuolten huomioiminen voi auttaa konfliktin ratkaisussa. Esityksestä tulisi tuoda esiin perushuolia, jotka ovat roolihenkilöiden ajatusten ja käyttäytymisen takana. Mikäli oppilaat nostavat esiin ainakin yhden perushuolen, heille jää siitä muisto ja he saattavat jatkossa ymmärtää paremmin, mistä elämässä eteen tulevat konfliktit voivat johtua.

Kunkin ryhmän esityksen jälkeen voidaan yhdessä pohtia seuraavia kysymyksiä:

- Mitä ihmisen perushuolia esitys nosti esiin?
- Miten hyvin niiden esiin nostaminen auttoi riitatilanteen ratkaisussa?
- Miten tämä ehkä heijastuu konflikteihin laajassa mittakaavassa?

Lue lisää: Osallistuminen ja vaikuttaminen – vuorovaikutus ja empatia. Joy Pople and Akiko Ikeno. Ahtisaari-päivien opetusmateriaali

Harjoitus. Osallisuuden kautta aitona itsenään ryhmässä

Osallisuutta voi vahvistaa Voitto-korttien avulla. Voitto-korttien teemat ovat ryhmään kuuluminen, kuulluksi tuleminen, identiteetin vahvistaminen, merkityksellisyyden kokemus sekä osallistujälähtöisyyden lisääminen. Jokaisessa teemassa on useampi tehtäväkortti, jossa on valmiita harjoitteita. Korteja voi helposti soveltaa eri luokka-asteilla käytettäväksi. Kortit on kehitetty Lapin yliopistossa, joka on koonnut niihin osallisuutta vahvistavan hankkeen kehittämistyön tulokset.

[Lataa VOITTO-kortit \(eoppimispalvelut.fi\)](https://www.voitto-kortit.fi)

Opettajan ja oppilaan yhteispeli

Sosioemotionaalinen oppiminen painottaa lämpimien ihmissuhteiden merkitystä. Siinä vahvistetaan työrauhaa ja itsekontrollia. Opettajalla on vastuu toimintaympäristön rakentamisessa, kun hän vahvistaa oppilaiden yhteistoimintaa ja järjestystä. Toisaalta haasteena ovat luokkatilanteiden monimutkaisuus, nopeatempoisuus ja ennakoimattomuus. Koulussa nousee tärkeäksi hyvä suhde opettajan ja oppilaan välillä, sillä se vaikuttaa kaikkeen oppilaan kehityksessä. Silloin oppilas keskittyy paremmin tehtäviinsä ja käyttäytyy vastuuntuntoisesti. Opettajan merkitys on suuri varsinkin oppilailta, jotka eivät saa riittävästi tukea elämässään koulun ulkopuolelta. Kun oppilaat kokevat opettajan olevan reilu ja kannustava, he usein omaksuvat opettajan arvot. (Harjunmaa 2022, 21–23; Hughes 2012; Hyvärinen, Äärelä & Uusiautti 2022, Sabol & Pianta 2012; Wentzel 2006).

Koulun perustehtävänä on luoda luokkiin turvallinen toimintaympäristö, jossa kaikkien oppilaiden on hyvä toimia ja olla yhdessä. Kun oppilaat saavat säännöllisesti onnistumisen ja osaamisen kokemuksia, heidän itsetuntonsa vahvistuu. Siten oppilaat kykenevät ottamaan rohkeasti vastaan myös uusia haasteita, sillä turvallisessa luokassa he kokevat olevansa osa jotain suurempaa. Näin ollen tullaan kuulluksi ja saadaan vaikuttaa päätöksentekoon. Sosioemotionaalisesti turvallisessa ympäristössä huolehditaan rakenteiden ja toiminnan selkeydestä ja ennakoitavuudesta. Taustalla vaikuttaa oppilaan kokemus siitä, että hänestä välitetään. (Harjunmaa 2022, 17; Hosio 2021; Leskisenoja 2016; Määttä & Uusiautti 2017; Weare & Grey 2003.)

Turvallinen sosioemotionaalinen oppilaitos koostuu hyvistä vuorovaikutus- ja tunne-elämän taidoista. Siinä yhdistyvät tunnekokemukset, tunteiden ilmaiseminen ja hallinta sekä taito solmia positiivisia ja palkitsevia ihmissuhteita (Harjunmaa 2022, 19; Kampman, Solantaus, Anttila, Ojala & Santalahti 2015, 224.) Kun oppilaalla on

Hienoa on, kun ope kertoo tarinoita elämästään ja haluaa kuulla oppilaiden kertomuksia.

Poliiseja kouluun. Teemme tärkeitä valintoja jo yläkoulussa tulevaan elämään. Jengeihin liitytään monesti jo silloin.

Miten opetetaan, kun suomen kieltä ei osata riittävästi? Voisiko valmistavalla luokalla olla pidempään?

hyvät sosiaaliset taidot, hänellä on kykyä tulla toimeen toisten kanssa ja hän osaa lukea tilanteita ja aistia ryhmää. Hyvä itsetunto on tunnetta, joka lisää itseluottamusta. Siihen kuuluu oman elämän näkemistä arvokkaana ja ainutkertaisena, ja se on myös kykyä arvostaa muita. Kuitenkin siihen kuuluu myös epäonnistumisten ja pettymysten sietämistä sekä itsenäisyyttä omissa ratkaisuissa. (Keltikangas-Järvinen 2010a; 2010b, 17–22.)

Toiminnanohjaus on osa itsesäätelyä, johon kuuluvat reaktioiden hillitseminen ja pysäyttäminen. Tarkkaavaisuutta voidaan kohdentaa avustetusti, kykyyn toimia itsenäisesti ja tavoitteellisesti. Toiminnanohjaus on kytköksissä nuoren oppimiseen ja toimintaan koulussa. (Klenberg 2015.) Näitä taitoja on tärkeä reflektoida ja kehittää jatkuvasti eri tilanteissa.

Tunneälykkyys ja vuorovaikutus

Yläkouluikä on nuoren kehityksessä mullistavaa aikaa, ja tunnelmat ja tunteet vaihtelevat nopeastikin. Tunnetaidot ja niiden yhteys parantuneisiin ihmissuhdetaitoihin tai omien arvojen kirkastumiseen puoltavat tunnetaitojen vahvistamista myös koulussa. Harjaantuneiden tunnetaitojen myötä valmius kohdata myös epämiellyttäviä tunteita kehittyi. Epämiellyttävän tunteen takaa voikin paljastua ajatusvirhe, hätköity tai väärä tulkinta, jonka olemme tilanteessa tehneet. Näiden tunteiden hyväksyminen itsessä auttaa reagoimaan niihin hyväksyvämmin. Näin edistyy muiden ihmisten näkökulmien huomioiminen ja kehittyminen, joka puolestaan auttaa selviytymään esimerkiksi haastavista tilanteista entistä paremmin. (Liukkonen 2021, 17–20; Myllyviita 2022, 10–11.)

Koulu yhteisöllä on tässä kehityksessä merkittävä rooli. Kun tunnustamme omat tunteemme, olemme vapaampia valitsemaan, miten toimimme. Yläkouluympäristöön soveltuvan näkökulman tarjoaa Myllyviidan (2022) tarkastelu viisaasta mielestä. Myllyviita kuvaa meillä olevan käytössämme kolme erilaista mielen tilaa, joiden välillä liikumme. Viisaan mielen tila saavutetaan rauhoittumalla, pysähtymällä ja keskittymällä.

Viisan mielen tarkastelu pohjautuu Marsha Linehanin (2020) kehittämään dialektiseen käyttäytymisterapiaan. Kun ihminen on järkimielen tilassa, hän havainnoi ympäristöä älyllisesti ja tosiasioiden pohjalta. Opiskellessamme ja työtä tehdessämme olemme yleensä järkimielen tilassa. Tunnemielen tilassa havaintojamme sävyttää jokin tunne. Masentuneelle maailma näyttää epäonnistumisten mahdollistumisena. Menneisyys näyttää sarjana epäonnistumisia. Tulevaisuus on harmaa ja iloton. Fyysinen ja psyykinen stressi herättävät tunnemielen, joka ottaa vallan ja näyttää tilanteesta vain yhden puolen. Vastaavasti ollessamme iloisia maailma on täynnä mahdollisuuksia, luotamme itseemme, toisiin ja tulevaisuuteen. On siis mahdotonta olla

objektiivinen, kun on tunnemielen tilassa. Tunne muuttuu koko ajan, ja aikalisän ottaminen on järkevä ratkaisu, jos tunnemieli ohjaa tekemään jonkin dramaattisen ratkaisun. Viisas mieli pitää sisällään sekä tunne- mielen että järkimielen. Se kerää tietoa tarkkailemalla ja analysoimal- la asioita monesta eri näkökulmasta ja myös intuitiivisesti oman kehon kautta. Viisasta mieltä voi tietoisesti harjaannuttaa ja vahvistaa itses- sään. (Myllyviita 2022, 200–235.)

Arvojen mukainen toiminta vahvistaa hyvän kierrettä. Sen, mikä meille on tärkeää, tulisi näkyä myös ajankäytössämme. Pienillä teoilla voi lähteä tavoittelemaan itselle merkityksellisiä asioita ja lisätä miellyt- täviä tunteita omassa arjessa. (Vrt. Myllyviita 2022, 228–240.)

Harjoitus. Hyvän kierteen vahvistaminen

Mukava tekeminen vahvistaa hyvän kierrettä. Tee itsellesi lista mu- kavasta tekemisestä, jolle ei tahdo löytyä aikaa. Jokaisen lista on yksilöllinen. Tässä muutama idea kokeiluihin:

- kävely metsässä tai puistossa
- pilvien katselu rauhassa penkillä istuen
- lemmikin silittely
- rauhallinen kahvilakäynti tai ostoskeskuksen penkeillä oleilu
- mukava lukeminen.
- puhelu, tai muu yhteydenotto kaveriin.

Lue lisää: Myllyviita, Katja 2022. Tunne tunteesi. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Paattinen vuorovaikutus ja toivo

Opettajilla ja henkilökunnalla on paljon hiljaista tietoa, josta he am- mentavat ymmärrystä oppilaan kohtaamiseen. Paattinen vuorovaiku- tus ilmenee opettajan intuitiivisena, harkitsevana, hyväksyvänä, infor- matiivisena ja neuvottelevana tapana kommunikoida sekä sanallisesti että sanattomasti. Opettajat tukevat oppilaiden autonomiaa, yhteyttä ja pätevyyden tunnetta oppimistilanteiden jatkumossa, kun he sallivat va- pautta, luovat avointa ilmapiiriä ryhmään sekä välittävän suhteen nu- oriin. Nämä tunteisiin liittyvät kokemukset näyttävät mahdollistavan jo- kaisen oppijan henkilökohtaisen kasvun tekemisen kautta. (van Manen & Li 2002; Saariaho 2023.)

Paattinen vuorovaikutus kuvaa opettajan tapaa nähdä oppilas sel- laisena kuin tämä on, omine tunteineen, odotuksineen ja kokemuksi- neen. Opettajien toiminta näkyy oppilaan ymmärtämisenä, avoimuus- tena ja herkkytenä sovitaa vaatimukset jokaisen nuoren tilanteeseen. Paattinen vuorovaikutus ilmenee opettajan hyväksyvänä ja neuvotte- levana tapana kommunikoida. Toisinaan opettajat sanoittavat nuoren

tunnekokemuksia ja näin auttavat häntä ymmärtämään itseään. Tavoitteena on tukea oppilaan omistajuutta tekemisestään. Siten omistajuus eli vastuu toiminnan etenemisestä ja siihen liittyvistä ratkaisuisista siirtyi opettajalta vähitellen oppilaalle. (Saariaho 2023, 15.)

Huomiota tulisi myös kiinnittää niin sanottuihin takarivin oppilaisiin. Tuottaako taustalle hakeutuminen nuorelle paikan, jossa myös koulu osallistuu tavoitteiden ja sisältöjen kaventamiseen ja keventämiseen. Helppouden pyrkimys leimaa esimerkiksi takarivin oppilaiden lukemista ja kirjoittamista. Kirjan lukemisen sijaan valitaan mieluummin elokuvan katselu. Takarivi näyttää ryhtyvän toimeen vasta pakon edessä. (Lakka 2024.)

Yksilöiden haasteista voidaan luoda yhteisöllisiä merkityksiä ja tavoitteita. Menetyksiä kokeneella oppilaalla voi olla psykososiaalista stressiä. Häntä auttavat aikuisen luoma turvallisuuden tunne ja rauhoittuminen. Toivo sekä minä- ja yhteisöpsykyvyys ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus vahvistavat nuoren hyvinvointia. (Poijula 2020, 181.) Turvalliset ihmissuhteet ja ympäristö kehittävät sisäistä myönteistä toimintamallia ja luottamusta tulevaisuuteen. Toivo vahvistaa selviytymisen odotuksia ja tavoitteiden asettamista, sillä se vaikuttaa opiskeluun ja hyvinvointiin. Hyväksyntä ja kannustaminen sekä keskusteleva ohjaaminen luovat oppilaissa pärjäämisen kulttuuria. (Säisä-Winter 2021, 68, 98.)

Harjoitus. Toivon näkökulman vahvistaminen

Kun asioita ja tekemistä jäsennetään, ne selkeytyvät, mikä antaa voimaannutusta ja lisää toiveikkuutta. Katso elämäsi ja poimi sieltä tapahtumia, asioita tai ihmisiä, joissa koit hyvää mieltä ja onnistuit. Tarkastele kokemuksiasi ja mieti, löytyykö sieltä kiinnostuksen kohteita, jokin aihe, jota voit vahvistaa.

Toivon näkökulmaa voi tarkastella eri yhteyksissä: yksityiselämässä, opinnoissa, ihmissuhteissa, harrastuksissa ja tulevaisuudessa.

Lue lisää: Säisä-Winter, Pirjo 2021. Toivossa on hyvä elää. Toiveikkuus tavaksi ja taidoksi. Helsinki: Basam Books.

Ideoita hyödynnettäväksi koulussa

Kirjastosta aktivistiksi

Kirjastosta aktivistiksi on Helmet-kirjastojen kestävä kehityksen haaste, jossa kannustetaan ihmisiä ympäristötoimintaan Aktivistidiplomin avulla. Aktivistidiplomi on tarkoitettu inspiraatioksi, kun tutustutaan toiminnan ja vaikuttamisen tapoihin. Haastekohdat voi tehdä omalla tavalla ja sopivassa järjestyksessä.

Aktivistidiplomin sisältö:

- Lue tai kuuntele ympäristöaiheinen kauno- ja tietokirja.
- Osallistu ympäristöaiheiseen toimintaan tai tapahtumaan kirjastossa.
- Aloita keskustelu sinulle tärkeästä ympäristökysymyksestä.
- Vaikuta elämäntavoilla: luo uusi rutiini.
- Seuraa, miten ympäristökysymyksiä käsitellään mediassa.
- Kysy valitsemaltasi kansanedustajalta tai kunnanvaltuutetulta, mitä hän aikoo tehdä luontokadon estämiseksi.
- Osallistu ympäristöaiheiseen kampanjaan, allekirjoita vetoomus tai kansalaisaloite.
- Osallistu jonkin järjestön toimintaan tai tapahtumaan.
- Osallistu ympäristöaiheiseen mielenosoitukseen.
- Nauti luonnosta, metsästä!

Lue lisää: [Kirjastosta aktivistiksi](#). Helmet. Helsingin kaupungin kirjasto.

Tutkija tavattavissa

Tutkija tavattavissa -virtuaalivierailupalvelu tuo tiedettä ja tutkimusta kouluihin ja toisen asteen oppilaitoksiin. Kouluilla on mahdollisuus saada tutkija luokkaan. Hän voi pitää 45 minuutin esitelmiä maksutta verkossa sovitusta aiheesta. Tarjolla on 500 eri alojen tutkijaa.

Lue lisää: Tutkija tavattavissa -sivusto. Nuorten tiedeakatemia -Young Academy of Finland. Helsinki.

Lisää monimuotoisia harjoituksia

Taiteen- ja kulttuurin tietopankki (taikusydan.turkuamk.fi)

Lastenkulttuurisivusto: oppaita ja ideoita myös nuorille
(lastenkulttuuri.fi).

Mediakasvatusseura: menetelmäoppaita koululaisille
(mediakasvatus.fi).

Honkalampisäätiö: materiaalipankki (honkalampi.fi)

Nyyti säätiön materiaalit: erikielisiä elämäntaito-oppaita
(nyyti.fi).

Hyvän mielen treenivihko (yeesi.fi).

Värinautit-materiaalit eri teemoihin kuten hyvinvointi (varinautit.fi).

Mieli ry:n Hyvän mielen treenivihko (mieli.fi)

Lähteet

- Blomqvist, Kirsimarja 2023. Työyhteisön pieni kirja luottamuksesta. TYÖ2030-julkaisuja. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-391-088-1>
- Castaneda, Anu & Mäki-Opas, Johanna & Jokela, Satu & Kivi, Nina, Lähteenmäki, Minna, Miettinen, Tanja, Nieminen, Satu & Santalahti, Päivi 2018. Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa. PALOMA-käsikirja. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Edmondson, Amy 1999. Psychological Safety and Learning Behavior in Work Teams. *Administrative science quarterly* 44 (2), 350–383.
- Edmondson, Amy & Higgins, Monica & Singer, Sara & Weiner, Jennie 2016. Understanding Psychological Safety in Health Care and Education Organizations: A Comparative Perspective, *Research in Human Development* 13 (1), 65–83. DOI: 10.1080/15427609.2016.1141280
- Erityisopetuksen strategia 2007. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:17. Helsinki: Opetusministeriö.
- Harjunmaa, Antti 2022. Toimintatutkimus LORRi-menetelmän kehittämisestä luokan sosioemotionaalisesti turvallisen toimintaympäristön tukemiseksi. Väitöskirja. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-325-9>
- Harvey, Jean-François & Johnson, Kevin & Edmondson, Amy 2019 From orientation to behavior: The interplay between learning orientation, open-mindedness, and psychological safety in team learning. *Human Relations* 72 (11) 1726–1751.
- Heikkinen, Hannu & Lauri Tapio & Kaukko, Mervi 2023 Toimintatutkimus. Käytännön opas. Tampere: Vastapaino.
- Hepola, Sari 2024. Christine Namdar kutsuu Aristoteleen apuun jengiytymistä ehkäisevään työhön. *Erityiskasvatus* 1. Turku: Suomen erityiskasvatuksen liitto ry.
- Hollnagel, Erik 2014. Is safety a subject for science? *Safety Science* 67, 21–24.
- Hosio, Maarit 2021. Välittävä kasvatus ja opetus peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden kokemana. Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja B 564. Turun yliopisto.
- Huhtinen-Hildén, Laura & Lamppu, Minna 2018. Odottamattomia aarteita: Ilmaisua, leikkisyyttä ja luovaa toimintaa ryhmässä. Metropolia Ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-328-097-7>
- Hughes, Jan 2012. Teachers as managers of students' peer context. Teoksessa Ryan, Allison & Ladd, Gary (toim.). *Peer relationships and adjustment at school. Peer relationships and adjustment at school.* Charlotte, N.C.: Information Age, 189–218.

- Hyvärinen, Sanna & Äärelä, Tanja & Uusi-ahti, Satu 2022. Positive education and work – Less struggling, more flourishing. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpäpaperi 33. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Johnson, Christina & Keating, Jennifer & Molloy, Elizabeth 2020. Psychological safety in feedback: What does it look like and how can educators work with learners to foster it? *Medical Education* 54, 559–570.
- Kalliokoski, Taina 2020. Yhteisöllisyyden rajat yhteistoiminnan ja ihmisen perushyviön näkökulmasta. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-6077-5>
- Kampman, Mikko & Solantaus, Tytti & Anttila, Niina & Ojala, Tiina & Santalahti, Päivi 2015. Yhteispeli koulussa – opas hyvinvoinnin ja vuorovaikutuksen vahvistamiseen. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-586-8>
- Kirjastosta aktivistiksi. Helmet. Helsingin kaupungin kirjasto.
[https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Kirjastosta_aktivistiksi\(253997\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Kirjastosta_aktivistiksi(253997))
- Knaappila, Noora & Kosola, Silja & Kaltiala, Riittakerttu 2021. Nuorten ongelmakäyttäytyminen vähenee mutta ongelmat kasautuvat. *Suomen Lääkärilehti* 76 (16), 998–1002.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010a. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010b. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY.
- Klenberg, Liisa 2015. Assessment and development of executive functions in school-age children. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- Lakka, Leea 2024. Takarivin tekstikäytänteet. Väitöskirja. Humanistinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-9671-2>
- Leskisenoja, Eliisa 2016. Vuosi koulua – vuosi iloa. PERMA-teoriaan pohjautuvat luokkakäytänteet kouluiloin edistäjinä. Väitöskirja. *Acta Universitatis Lapponiensis* 330. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Liira, Helena & Virrantaus, Héléne & Sainio, Markku 2023. Pitkittyneiden kehollisten oireiden hoito – mitä uutta? *Lääkärilehti* 78 (49–50), 2019–2022.
- Lindfors, Eila & Somerkoski, Brita 2016. Turvallisuusosaaminen luokanopettajakoulutuksen opetussuunnitelmassa. Teoksessa Pakula, Heini Marja & Kouki, Elina & Silfverberg, Harry & Yli-Panula, Eija (toim.). Uudistuva ja uusiutuva ainedidaktiikka. Suomen ainedidaktisen tutkimusseuran julkaisuja. Helsingin yliopisto. Ainedidaktisia tutkimuksia, 328–343.

- Linehan, Marsha 2020. Building a life worth living: a memoir. New York: Random House.
- Liukkonen, Jarmo 2021. Psykkinen vahvuus. Mielen taitojen harjoituskirja. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Lufthans, Fred & Youssef-Morgan, Carolyn 2017. Psychological Capital: An Evidence-Based Positive Approach. Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior 4 (1), 339–366.
- Myllyoja, Essi 2023. Opetetaanko kouluissa riittävästi itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja? Helsingin Sanomat 7.9.2023, 10–11.
- Myllyviita, Katja 2022. Tunne tunteesi. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Määttä, Kaarina & Uusiantti, Satu 2017. The Psychology of Study Success in Universities. New York: Routledge.
- Nissilä, Maija-Leena 2023. Erityisopetus vahvistaa perustaitojen oppimista. Opettaja 3, 16–18.
- Otala, Leenamajja 2018. Ketterä oppiminen – keino menestyä jatkuvassa muutoksessa. Helsinki: Kauppakamari.
- Paananen, Veera 2024. Ratkaisut parempiin oppimistuloksiin pitää löytää, sanoo kansliapäällikkö Anita Lehikoinen. Helsingin Sanomat 6.1.2024.
- Peltonen, Kirsi, 2011. Children and Violence: Nature, Consequences and Interventions. Väitöskirja. Tampere University Press.
- Poijula, Soili 2020. Resilienssi, Muutosten kohtaamisen taito. Helsinki: Kirjapaja.
- Raatikainen, Eija & Otonkorpi-Lehtoranta, Katri 2023. Psykologista turvallisuutta tukeva työkalutuuri Esteet ja edellytykset opetus- ja sosiaalialalla. Aikuiskasvatus 4, 257–270.
<https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/130393/89962>
- Saariaho, Milla 2023a. Self-competencies and Craft Agency. A Grounded Theory Study of Learning and Teaching Craft-Art. Väitöskirja. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 172. Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/ac76b7b0-c673-40f5-b05b-653cda201255/content>
- Sabol, Terri & Pianta, Robert 2012. Recent trends in research on teacher-child relationships. Attachment and Human Development 14 (3), 213–231
- Siltamäki, Tuija 2022. Mieli haavoilla. Lapsen maailma 8, 30–33.
- Sternberg, Robert 2006. The Nature of Creativity. Creativity Research Journal 18, 87–98.
- Säisä-Winter, Pirjo 2021. Toivossa on hyvä elää. Toiveikkaus tavaksi ja taidoksi. Helsinki: Basam Books.
- Teperi, Anna-Maria & Lindfors, Eila & Kurki, Anna-Leena & Somerkoski, Brita & Ratilainen, Henriikka & Tiikkaja, Maria & Uusitalo, Hanna & Lantto, Eero & Riikka Pajala 2018. Turvallisuuden edistäminen opetuslalla. EDUSAFE-projektin loppuraportti. Helsinki: Työterveyslaitos.

- Teperi, Anna-Maria & Puro, Vuokko 2016. Turvallisesti merellä – me turvallisuuden tekijöinä. Helsinki: Työterveyslaitos. www.ttl.fi/seasafety
- Teräsahjo, Timo 2023. Sairaus paranee, mutta kestääkö mieli hoidon? Potilaan Lääkärilehti. 4.1.2024. <https://www.potilaanlaakarilehti.fi/kommentit/sairaus-paranee-mutta-kestaako-mieli-hoidon/>
- Tikkanen, Tiina 2021. Surua kitketään ilolla. Opettaja 12, 15–17.
- Tomperi, Tuukka & Hanki, Katri & Hämeenniemi, Katri & Hämäri, Severi & Isopahkala, Sanna & Rissanen, Inkeri & Saurama, Anna 2022. Dialogi- ja tunnetaidot opetuksessa. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 1. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/dialogi-ja-tunnetaidot-opetuksessa>
- Triplett, Suellen & Loh, Jennifer 2018. The moderating role of trust in the relationship between work locus of control and psychological safety in organisational work teams. Australian journal of psychology 70 (1), 76–84.
- Tuisku, Katinka & Holi, Mia 2023. Kuvat terapiana. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 139 (24), 2048–2056.
- Tutkija tavattavissa -virtuaalivierailupalvelu tuo tiedettä ja tutkimusta kouluihin ja toisen asteen oppilaitoksiin. Nuorten tiedeakatemia –Young Academy Finland. Helsinki. <https://nuortentiedeakatemia.fi/tutkija-tavattavissa/>
- Uusitalo-Malmivaara, Lotta 2014. Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Weare, Katherine & Grey, Gay 2003. What works in developing children's emotional and social competence and wellbeing? Research report 456. Southampton: University of Southampton.
- Wenström, Sanna 2022. Kaikilla vahvuuksilla. Opas laajan vahvuusnäkömyksen käyttöön opetuksessa. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Vanas, Antti 2022. Pakolaisoppilaita ei saa suojella hiljaisiksi. Opettaja 21, 10–11.
- Virtanen, Viivi 2021. Vuorovaikutus on avain mielenterveyteen. Mieli. Helsinki: Suomen Mielenterveys ry, 16–18.
- Vuorinen, Kaisa 2022. Character strength interventions Introducing, developing, and studying character strength teaching in Finnish education. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.

Kirjoittajat

Katja Ihamäki, VTT, lehtori, Metropolia
Ammattikorkeakoulu

Johanna Maaluoto, KM, erityisopetuksen lehtori,
Vesalan peruskoulu

Liisa Nuutinen, TtM, väitöskirjatutkija, lehtori,
Metropolia Ammattikorkeakoulu

Alpo Kivijärvi, KM, kouluvalmentaja, Vesalan
peruskoulu

Paula Lehtinen, KM, erityisluokanopettaja, Haagan
peruskoulu

Eija Raatikainen, KT, sosiaalityöntekijä, yliopettaja,
Metropolia Ammattikorkeakoulu

Maria Rouvali, yhteisöpedagogi (AMK),
kouluvalmentaja, Vesalan peruskoulu

Heikki Simonen, sosionomiopiskelija (AMK),
Metropolia Ammattikorkeakoulu

Julkaisussa tuodaan esille monipuolisia koulutuksen kentältä saatuja kokemuksia ja luodaan silmäys alan tutkimukseen. Tieto- perusta koostuu inkluusiosta, turvallisesta ja joustavasta oppimisympäristöstä, jossa vahvistuu koulun valmiudet kohdata erilaisia tilanteita harjoitteineen.

Hyvä ja osallistava oppilaiden kohtaaminen on toiminnan lähtökohta. Lisäksi teoksessa kerrotaan kahdesta yläkoulusta Helsingissä, kouluvalmentajan työstä sekä maahanmuuttajaoppilaiden kokemuksista.